

Vysoká škola ekonomická v Praze
Národohospodářská fakulta
Obor: Ekonomie

**Aspekty čínské hyperinflace v letech
1937-1949**

Bakalářská práce

Autor: Milan Petrmann
Vedoucí práce: Ing. Pavel Potužák
Rok: 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Milan Petrmann

V Praze, dne 8.1.2012

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Ing. Pavlu Potužákovi za jeho cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této práce a doc. PhDr. Ing. Aleši Skřivanovi, Ph.D. za jeho pomoc při hledání vhodné literatury. Dále bych rád poděkoval svým rodičům, za jejich podporu při mém studiu.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá hyperinflací v Číně, která probíhala v letech 1937-1949. Nejdříve je autorem podán výklad vzniku hyperinflace z hlediska ekonomické teorie. V úvodu práce je zmíněná změna bankovního systému, která společně s rozhodnutími v oblasti monetární a fiskální politiky vytvořily ideální prostředí pro vznik hyperinflace. Hlavním předmětem této práce je období války s Japonskem a období občanské války, identifikace změn uvnitř ekonomiky a prováděná monetární a fiskální politika. Cílem této práce je analýza přímých, či nepřímých příčin vzniku této hyperinflace, vysvětlení jejího průběhu a důsledků a posouzení jejího dopadu na různé vrstvy obyvatelstva.

JEL klasifikace: N450, E310, E420, H600, E500

Klíčová slova: inflace, stříbrný standard, svobodné bankovníctví

Abstract

This thesis deals with the hyperinflation in China, which took place in the years 1937-1949. At first, author gives comment on the origin of hyperinflation in terms of economic theory. At the beginning change in the banking system is mentioned, which, together with decisions on monetary and fiscal policies have created an ideal environment for the emergence of the hyperinflation. The main subject of this thesis is the period of war with Japan and the civil war, the identification of the changes within the economy and implemented monetary and fiscal policy. The goal of this thesis is to analyze direct or indirect causes of the hyperinflation, and explain its implications and the consideration of its impact on the various sections of the population.

JEL Classification: N450, E310, E420, H600, E500

Key words: inflation, silver standard, free banking system

Obsah

Úvod	6
Kapitola první.....	8
Ekonomická teorie.....	8
1.1 Rakouská teorie peněz	8
1.2 Peníze a cenová hladina	9
1.3 Nabídka peněz	9
1.4 Poptávka po penězích.....	13
Kapitola druhá.....	18
Předválečné období, před rokem 1937	18
2.1 Konec svobodného bankovníctví.....	18
2.2 Převzetí kontroly nad bankovním systémem	19
2.3 New Deal a Silver Purchase Act	19
2.4 Přechod k fiat money.....	21
Kapitola třetí	23
Válečné období 1937-1945	23
3.1 Papírové peníze v oběhu	23
3.2 Příčiny hyperinflace	24
3.3 Spotřebitelské ceny	27
Kapitola čtvrtá.....	29
Období občanské války 1945-1949	29
4.1 Ekonomická neschopnost.....	29
4.2 Dopad na vrstvy obyvatelstva	29
4.3 Rozdíly oproti ostatním hyperinflacím	33
4.4 Kontrola cen	33
4.5 Měna.....	34
Závěr	35
Literatura.....	37
Přílohy.....	39

Úvod

Inflace je jako hřích; každá vláda ji odsuzuje a každá ji praktikuje.
Frederick Leith-Ross¹

Hyperinflace je bezesporu jedním z nejničivějších procesů, které mohou hospodářství země postihnout. Otevírá tak možnost k závažným společenským změnám, což nám ostatně historie mnohokrát potvrzuje. Ať už se jedná o nástup komunismu ve vysokou inflaci zmítaném Rusku po první světové válce nebo autorem zkoumané Číně v letech 1937-1949. Inflace a hyperinflace v Jižní Americe, které zasáhly v padesátých letech Brazílii a v sedmdesátých letech 20. století Argentinu a Chile, vedly k nástupu vojenských režimů v těchto zemích. A samozřejmě nemůžeme zapomenout na hyperinflaci ve Výmarské republice v letech 1921-1923, která společně s Velkou depresí v letech 1929-1933 pomohla k nástupu Adolfa Hitlera a k popularizaci strany NSDAP, jelikož tato hyperinflace podlomila důvěru německé společnosti v liberální instituce, bankéře nebo spekulanty (mnoho z nich byli Židé). Někteří Němci nazývali bankovky Výmarské republiky postižené hyperinflací „Jew Confetti“.² Důkazem, že hyperinflace není záležitostí pouze historie, je poslední zaznamenaná hyperinflace v Zimbabwe v letech 2004-2009.

Předmětem této bakalářské práce je již zmíněná hyperinflace v Číně, která vypukla v roce 1937 a definitivně skončila měnovou reformou a změnou režimu v zemi v roce 1949. Cílem této práce je analýza jejích příčin, průběhu a ukončení této krize. Hyperinflace je kulminace jistých postupných jevů. Je to jev trvající zpravidla krátkou dobu, předcházený delším obdobím růstu cen (cenové hladiny). Proto musíme hledat příčiny hyperinflačního období v období předcházejícím. Z tohoto důvodu je tato práce členěna chronologicky, aby si čtenář mohl utvořit představu o souvislostech v tomto problematickém období čínské historie. Jednou z charakteristik odlišující tuto hyperinflaci od ostatních je její dlouhý průběh. Tomuto se autor bude věnovat v průběhu této práce.

V úvodní kapitole se autor stručně zabývá vysvětlením příčin růstu cenové hladiny a vzniku inflace čistě z pohledu ekonomické teorie. Je nutné definovat si tento teoretický rámec, ve kterém se budeme v této práci pohybovat po celou dobu. Autor se zabývá vysvětlením základních zákonitostí pohybu cenové hladiny, již ovlivňuje nabídka a poptávka po penězích, a důsledků a rizik prováděné hospodářské politiky a jejího vztahu ke vzniku inflace.

V druhé kapitole je nutné zmínit před-hyperinflační období v Číně a přechod od systému svobodného bankovníctví, který v tomto období v Číně převládal, k monopolizaci nabídky peněz vládou. Tato změna bankovního systému, společně s některými problematickými rozhodnutími vlády v oblasti monetární a fiskální politiky, nám pak lépe umožní pochopit příčiny vzniku hyperinflace v zemi.

Třetí kapitola se zabývá vládní válečnou ekonomikou, jejíž principy vláda uplatňovala celé zkoumané období, neboť to je skutečná příčina vzniku hyperinflace. Zde se autor zabývá

¹ Ekonomický poradce britské vlády v letech 1932-1945. Nejvíce je pamatován pro svou cestu do Číny („Leith Ross Mission“) v roce 1935, kde se snažil přesvědčit čínskou vládu, aby přistoupila k reformě měny.

² Evans-Pritchard, Ambrose – The Death of Paper Money, London Telegraph, 25.7.2010, [dostupné online: http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/7909432/The-Death-of-Paper-Money.html, k 8.1.2012]

analýzou rozhodnutí vlády v oblasti monetární a fiskální politiky. Dále autor přibližuje deficitní hospodaření vlády, a důsledky z toho vyplývající. Údaje jsou prezentovány prostřednictvím tabulek, sledující příslušné zkoumané veličiny.

Poslední kapitola se zabývá obdobím občanské války a shrnutím příčin a důsledků hyperinflace. V této kapitole autor ukazuje, jak se podařilo čínské vládě hyperinflaci zastavit a jakými prvky se lišila od ostatních zaznamenaných hyperinflací. V poslední části této kapitoly autor ukazuje dopad hyperinflace na obyvatelstvo.

Kapitola první

Ekonomická teorie

V této kapitole se autor snaží stručně popsat příčiny vzniku inflace a hyperinflace, jako čistě peněžní jev z pohledu ekonomické teorie. Tento stručný popis z pohledu rakouské teorie peněz nám pak lépe umožní pochopit rizika a důsledky prováděné jisté finanční politiky vzhledem právě k inflaci a hyperinflaci, která je předmětem dalších kapitol. Autor si za hřbet této kapitoly vybral myšlenky rakouské školy, pro její originalnost i nadčasovost, s jakou dokázala vysvětlit teorii peněz z hlediska historického i logického. V jistých aspektech má však tato teorie své nedostatky, proto za další zdroj informací pro tuto kapitolu autor vybral ekonomy chicagské školy Miltona Friedmana a Phillipa D. Cagana.

1.1 Rakouská teorie peněz

Tuto teorii rozpracoval už Carl Menger, který ukázal, že peníze vznikly spontánním procesem, jako produkt trhu a až později byly monopolizovány státem.³ Do roku 1912 však v rakouské teorii peněz panovala dichotomie, kdy se Ludwigu von Misesovi podařilo skloubit hodnotu peněz s teorií mezního užítu. Podařilo se mu to formulováním „regresního teorému“.

Jeho výchozím tvrzením bylo, že poptávka po prostředku směny se skládá ze dvou dílčích poptávek: poptávky vedené úmyslem spotřebovat ho a úmyslem použít ho jako prostředek směny. V souvislosti s kovovými penězi se mluví o poptávce pro průmyslové užití a poptávce pro peněžní užití. Směnná hodnota (kupní síla) prostředku směny je výsledkem kumulativního efektu obou dílčích poptávek.

Velikost poptávky pro peněžní užití, jež je vedena úmyslem využít statku jako prostředku směny, závisí na jeho směnné hodnotě. Tento teorém vyvolává obtíž, nazývanou se „bludný kruh“. Neboli vysvětlování kupní síly peněz odkazem na poptávku po penězích a poptávku po penězích odkazem na jejich kupní sílu.

Regresní teorém se snaží tento kruh rozetnout následovně: „Kupní síla, kterou vysvětlujeme odkázáním se na velikost této specifické poptávky, není tatáž kupní síla, jejíž velikost určuje tuto specifickou poptávku. Problémem je představit si určení kupní síly v bezprostřední budoucnosti, v nastávajícím okamžiku. Pro jeho řešení se odkazujeme na kupní sílu v bezprostřední minulosti, v právě uplynulém momentu.“⁴ Jde tak o dvě zcela odlišné veličiny.

Jedním ze závěrů rakouské teorie peněz je, že peníze se staly permanentně inflačními až po ovládnutí monopolu nabídky peněz vládou. Slovo permanentně je důležité, neboť i v době „zlatých peněz“ docházelo k inflaci. Například při dovozu velkého množství zlata a stříbra z nově objevené Ameriky do Evropy v 16. století, či zlehčováním peněz. Tady se však jedná o ojedinělé zvětšování peněžní nabídky. Inflaci rozumíme přísun nových peněz do ekonomiky. Jsou to právě tyto nové peníze (ať už drahých kovů díky novým nalezištím, či tiskem nekrytých fiduciárních prostředků), díky nimž následně roste cenová hladina⁵.

³ Menger, Carl – On the Origins of Money, Ludwig von Mises Institute, Creative Commons Attribution, 2009

⁴ Ludwig von Mises – Lidské jednání: Pojednání o Ekonomii, Liberální institut, Praha 2006, z anglického originálu „Ludwig von Mises: Human Action: A Treatise on Economics, 4th revised edition, 1998, The Ludwig von Mises Institute“, str. 370

⁵ Ludwig von Mises – Money and Inflation, A Synthesis of Several Lectures, Ludwig von Mises Institute, 2010, str. 22

Definice hyperinflace se liší. International Accounting Standards Board ji definuje jako souhrnná míra inflace v průběhu tří let dosahující, či přesahující 100%⁶. Pro naše účely použijeme definici Phillipa Cagana, který ji ve své klasické studii o hyperinflaci definuje jako „období, ve kterém míra růstu cen přesáhne 50% měsíčně, trvající nejméně jeden rok“⁷. Těchto hodnot dosáhla Čínská hyperinflace v letech 1946-1949, když v dubnu 1949 byly ceny 54 miliónkrát vyšší než v prosinci 1946. Jedná se tak o průměrnou míru růstu cen téměř 90% měsíčně⁸.

1.2 Peníze a cenová hladina

Podle rakouské teorie peněz je cenová hladina determinována, podobně jako jsou ceny jednotlivých statků a služeb, silami nabídky a poptávky. K trvalé a pokračující inflaci (neboli ke stálému růstu cen všech komodit) může dojít poté, kdy na trhu zboží a služeb trvale poklesne nabídka většiny nebo všech produktů a služeb. Nebo v případě trvale rostoucí poptávky po všech výrobcích a službách, což lze dosáhnout pouze neustálým zvyšováním nabídky peněz. Jelikož je jasné, že v dnešním světě se nabídka zboží a služeb spíše zvyšuje, nikoliv snižuje, je jedinou příčinou k trvalé inflaci rostoucí nabídka peněz. A je tak jasné, že inflace je problémem strany poptávky, nikoliv nabídky.⁹ Na trhu peněz může k trvalé a pokračující inflaci přispět trvalý pokles poptávky po peněžních zůstatcích. Ten je mimo jiné většinou vyvolaný slábnoucí kupní silou peněz.

Cenová hladina se mění pouze z důvodů změny nabídky či poptávky po penězích. Jestliže nabídka peněz vzroste, ceny vzrostou. Jestliže nabídka peněz klesne, ceny klesnou. Jestliže poptávka po penězích vzroste, ceny klesnou a kupní síla peněz vzroste. Jestliže poptávka po penězích klesne, ceny vzrostou a kupní síla peněz klesne. Neboli vztah mezi kupní silou peněz a nabídkou peněz je nepřímo úměrný a naopak, vztah mezi kupní silou peněz a poptávkou po penězích je přímo úměrný¹⁰.

1.3 Nabídka peněz

Nabídka peněz je celkové množství peněžních jednotek v ekonomice. Jedním z pojetí nabídky peněz je, že se jedná o exogenní faktor. To znamená, že není závislý na tržních silách, nýbrž je determinovaný vládou, popřípadě centrální bankou.¹¹ Kritikou tohoto pojetí je, že peníze vnikají endogenně, a drtivou část peněžní nabídky (depozita) vytváří soukromé banky.

Je třeba si uvědomit, že soukromé banky se sice na tvorbě peněz podílejí, ale jen jako prostředníci mezi soukromými subjekty a centrální bankou. Jedná se o soukromé instituce, jejichž hlavním cílem je zisk, nikoliv jakékoliv ovlivňování peněžní zásoby. Centrální banka určuje výši diskontní sazby (sazby, za kterou půjčuje peníze soukromým bankám) a určuje taktéž povinnou míru bankovních rezerv (která má hlavní roli na výši multiplikační tvorby depozit). Dále centrální banka může ovlivňovat peněžní zásobu operacemi na volném trhu.

⁶ Deloitte Global Services Limited – Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, Deloitte, IAS Plus, 2009 [dostupné online na: <http://www.iasplus.com/standard/ias29.htm>, citace k 8.1.2012]

⁷ Phillip Cagan – The monetary Dynamics of Hyperinflation, v Milton Friedman – Studies in the Quantity Theory of Money, Chicago, University of Chicago Press, 1956, str. 25

⁸ Milton Friedman – Za vším hledej peníze, Liberální institut, Grada Publishing, 1997, z amerického originálu Money Mischief, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1992, str. 176

⁹ Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 28

¹⁰ ibid, str. 41

¹¹ ibid, str. 43

Většinou se tím rozumí nákup a prodej vládních dluhopisů. Tímto způsobem (silně ovlivněný morálním hazardem) vlády financují své deficitní hospodaření.

Morální hazard centrálního bankovníctví je umožněn díky jedné z jeho funkcí. Centrální banka je „věřitel poslední instance“. Jinak řečeno – dojdou-li bance peníze, protože půjčovala neuváženě na příliš riskantní projekty, „neodpovědná“ komerční banka se před runem na sebe samou může zachránit půjčkou od centrální banky (v současnosti můžeme mluvit i o „neodpovědných“ státech, jejichž dluhopisy musí skupovat „věřitel poslední instance“, aby tak snížil jejich vysoký výnos). Ve výsledku jsou tyto záchranné půjčky jakýmsi odměňováním neschopnosti a neekonomičnosti („neodpovědná“ banka se dostane k nově natištěným penězům dříve, než dojde k růstu cenové hladiny – více níže). Podstatou možnosti půjčování peněz na neživotaschopné projekty je malá konkurence na bankovním trhu. V dnešní době v zájmu „ochrany spotřebitele“ (zde spořitelů, klientů bank, vkladatelů) se nastavují obvykle velmi vysoké požadavky pro získání jakési „bankovní licence“. To vše přizívuje tento morální hazard. Bankovní trh je tak trhem, na kterém konkurence funguje velice slabě, protože byla nahrazena umělými pravidly regulace.

Pokud se zvýší množství vyrobených výrobků, zvýší se blahobyt společnosti. To však neplatí pro objem peněz v oběhu. Jestliže se všem najednou zdvojnásobí peněžní hotovost (neboli dojde ke zvýšení nabídky peněz v ekonomice), lidé budou pociťovat přebytek svých zůstatků a budou je chtít utratit (což se projeví ve zvýšení poptávky po všech statcích a službách). Dojde tak ke zvyšování cenové hladiny a snižuje se kupní síla peněz. Jak se ceny zvyšují, lidé pociťují menší potřebu držet své hotovostní zůstatky, až se tento proces zastaví. Můžeme tedy vidět, že proces zvýšení nabídky peněz v ekonomice nepřineslo žádné obohacení blahobytu společnosti. Výsledkem je pouze zvýšená cenová hladina (vyšší ceny).¹² Uvedme si příklad¹³. Předpokládejme člověka, který získává důchod 100 000 Kč za rok. Tento člověk drží průměrně v hotovosti 10 000 Kč (nominální peněžní zůstatky – množství peněz), jeho peněžní zůstatky jsou tedy ekvivalentem jedné desetiny jeho ročního důchodu, neboli odpovídají důchodu na 5,2 týdne (reálné peněžní zůstatky – množství zboží a služeb, které lze koupit za nominální množství peněz). Nyní předpokládejme, že se lidem zdvojnásobilo množství peněžních zůstatků. Náš jedinec tedy nyní drží reálné peněžní zůstatky na 10,4 týdne. Nezměnilo se však nic, co by učinilo držbu hotovosti atraktivnější. Proto se náš jedinec bude chtít hotovosti zbavit, aby se dostal na svou předešlou úroveň reálných peněžních zůstatků. Dodatečné kousky papíru nezpřístupní dodatečné výrobní kapacity, nezmění preference, povedou pouze ke zvýšení nominální hodnoty zboží a služeb (tento proces může proběhnout různě od zdvojnásobení cen zboží a služeb přes noc až po dlouhodobý proces zvyšování a snižování cen a množství zboží a služeb dodávaných na trh). Výsledná rovnováha našeho jedince bude tedy nominální důchod ve výši 200 000 Kč za rok a stejné reálné zůstatky.

Předpokládejme nyní, že bude docházet ke stabilnímu růstu množství peněz v ekonomice (podmínky hyperinflationy), řekněme 10 procent za rok. Když nyní sníží náš jedinec svoje peněžní zůstatky o 1 Kč za rok, může zvýšit svou spotřebu o 1,1 Kč za rok (protože nyní jedinec počítá s náklady držení hotovosti 0,1 Kč za rok, a proto se rozhodne držet menší reálné peněžní zůstatky). Předpokládejme, že nyní bude chtít místo jedné desetiny ročního důchodu držet jednu dvanáctinu, tedy na $4 \frac{1}{3}$ týdně. Díky tomuto ceny

¹² Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 45-47

¹³ Inspirace příkladem z Milton Friedman – Za vším hledej peníze, Liberální institut, Grada Publishing, 1997, z amerického originálu Money Mischiefs, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1992, str. 37-44

porostou rychlostí 10 procent za rok, což bude odpovídat rostoucímu množství peněz. Dosažení tohoto vývoje si vyžaduje dva druhy cenového nárůstu: (1) neopakovatelný růst o 20 procent tak, aby došlo ke snížení reálných peněžních zůstatků na požadovanou úroveň, při které držení 1 Kč v hotovosti stojí 0,1 Kč ročně, (2) donekonečna pokračující inflaci ve výši 10 procent za rok, aby nová úroveň statků byla udržena¹⁴. A tak je náš jedinec paradoxně chudší, než před zdvojnásobením množství peněz. Jeho peněžní rezervy se nyní rovnají $4 \frac{1}{3}$ týdne, oproti 5,2 týdne před navýšením. „Má také nižší reálný důchod, protože produktivní zdroje byly substituovány za peněžní zůstatky, což způsobilo růst cen služeb pro spotřebu v poměru k cenám výrobních služeb“¹⁵.

Jaká je tedy optimální nabídka peněz? Rakušané říkají, že žádná taková není. Každá nabídka peněz dokáže stejně dobře zabezpečit měnové procesy. Problém není zvýšit množství peněz, nýbrž zvýšit množství výrobků, které si můžeme za peníze koupit¹⁶. Milton Friedman analyzuje celý problém z hlediska úrokových měr. Základní myšlenkou je, že nominální úroková míra se rovná součtu reálné úrokové míry a očekávané inflace (1). Pokud se nominální úroková míra rovná 0, potom reálná úroková míra se rovná míře deflace (2). Například při reálné úrokové míře 5 procent bude optimální nabídka peněz dosažena při pětiprocentní deflaci (3). V případě, že dochází k růstu produktu (řekněme 2 procenta), bude optima dosaženo při pětiprocentní cenové deflaci (4)¹⁷ a optimální nabídky peněz bude dosaženo při tříprocentním poklesu, protože zbývajících 2 procenta poklesu cen zajistí právě růst produktu.

- (1) $i = r + \pi_t^e$ (kde i = nominální úroková míra, r = reálná úroková míra, π^e = očekávaná inflace v čase t)
- (2) $i = 0 \Rightarrow r = -\pi_t^e$
- (3) $r = 5\% \Rightarrow \pi_t^e = -5\%$
- (4) $Y = 2\% \Rightarrow \pi_t^e = M_s - Y \Rightarrow -5\% = (-M_s - 2)\% \Rightarrow M_s = -3\%$ (kde M_s je nabídka peněz)

Zvýšení nabídky peněz je vidět na grafu č.1. V tomto grafu, kde M je množství peněz v ekonomice a D je poptávka po penězích. Nejdříve si definujme kupní sílu peněz. Pokud například kniha stojí 100 Kč, kupní síla jedné české koruny je $1/100$ knihy. Nebo pokud televize stojí 5000 Kč, kupní síla jedné české koruny je $1/5000$ televize. Kupní síla peněz se tak rovná $1/\text{cenové hladině}$. Nyní si vysvětleme klesající sklon poptávky po penězích. Pokud by se například ceny ztrojnásobily, lidé by potřebovali trojnásobek hotovosti, či peněz na bankovních účtech. Poptávka po penězích by rostla. Naproti tomu kdyby ceny klesly na třetinu, lidé by potřebovali mnohem méně hotovosti (a peněz na účtech), aby zabezpečili své každodenní transakce. Poptávka po peněžních zůstatcích by klesla. Pokud tedy je kupní síla peněz vysoká, cenová hladina je nízká. Lidé tedy nepotřebují tolik hotovosti (a peněz na účtu), aby zabezpečili své každodenní transakce. Naopak pokud je kupní síla peněz nízká, je cenová hladina vysoká, a lidé tak zvyšují svoji poptávku po peněžních zůstatcích. Nabídka peněz je součet veškerých peněžních zůstatků v určitém čase (vertikální sklon).

Nejdříve se ekonomika nachází v bodě A. Bod A je rovnovážným bodem pro trh peněz této ekonomiky. Následně dochází k růstu peněžní nabídky z M do M' , jak značí šipka

¹⁴ Milton Friedman – Za vším hledej peníze, Liberální institut, Grada Publishing, 1997, z amerického originálu Money Mischief, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1992, str. 42

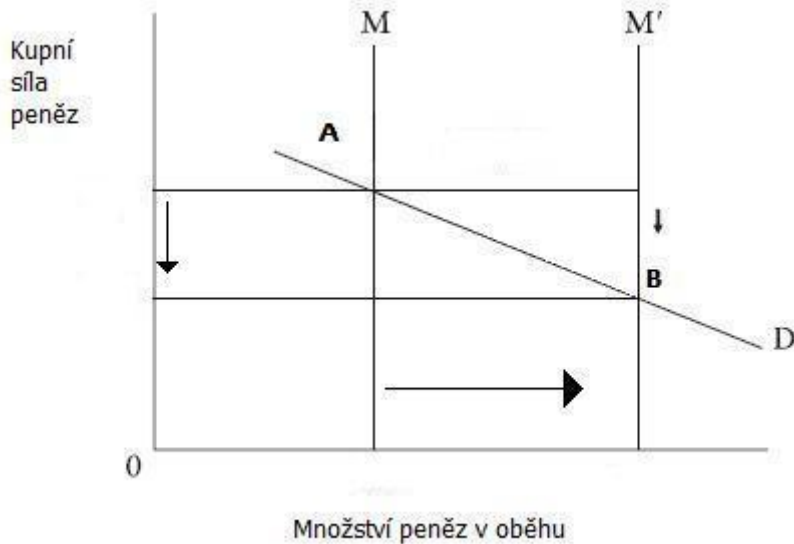
¹⁵ ibid, str. 44

¹⁶ ibid, str. 45

¹⁷ Milton Friedman – The Optimum Quantity of Money and Other Essays, Aldine Publishing Company, Chicago, 1969, str. 42

(například snížením diskontní sazby či povinné míry bankovních rezerv centrální bankou, odkupem vládních dluhopisů, atd.). Lidé pocítí přebytek peněz (jak bylo popsáno výše) a v důsledku jejich jednání vzrostou ceny (vzroste cenová hladina) a klesne kupní síla peněz. Ekonomika se tak dostane do nového rovnovážného bodu B s vyšší cenovou hladinou a nižší kupní silou peněz.

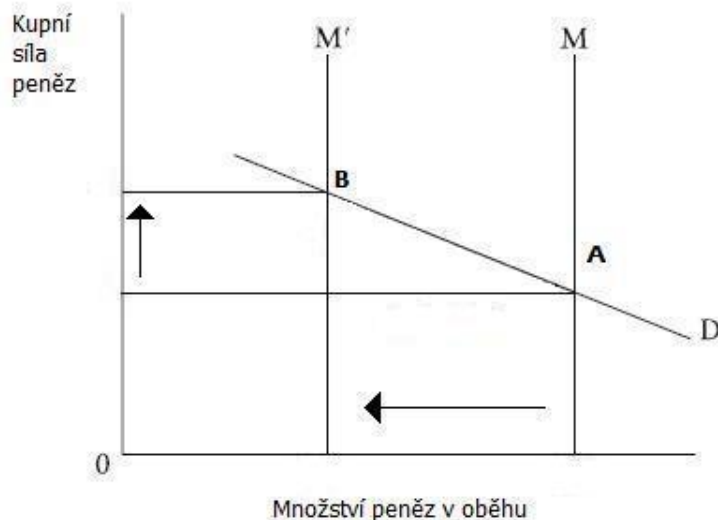
Graf č.1 Růst nabídky peněz v oběhu

Zdroj: Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 36

Stejně tak ukážeme méně častý příklad, snížení nabídky peněz na grafu č.2. Ekonomika byla na počátku v rovnovážném bodě A. Následně dochází ke snížení nabídky peněz z M do M', jak značí šipka. Lidé pocítí nedostatek peněz a v důsledku jejich jednání dochází ke snížení cen (klesne cenová hladina) a kupní síla peněz vzroste. Ekonomika se tak dostane do rovnovážného bodu B s nižší cenovou hladinou a vyšší kupní silou peněz.

Graf č.2 Pokles nabídky peněz v oběhu

Zdroj: Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 37

Už sám Ludwig von Mises označil cenovou hladinu za „zmatený koncept, jenž naznačuje, že veškeré ceny rostou a klesají jednotně se změnou množství peněz či celkového objemu statků a služeb nabízených k prodeji, podobně jako se hladina kapaliny zvyšuje a klesá se změnami jejího množství či změnou velikosti nádoby. Ve skutečnosti se tento pojem obvykle vztahuje k průměru vybraných cen, jež se pohybují odlišně od sebe navzájem i od svého průměru.“¹⁸ Jak už bylo řečeno výše, pokud se lidem zvýší nominální peněžní zůstatky, budou se jich chtít zbavit, aby si udrželi míru reálných peněžních zůstatků. V důsledku toho budou zvyšovat spotřebu, což se projeví ve zvýšení poptávky po zboží a službách. Obchodníci budou na zvýšení poptávky reagovat zvýšením cen tohoto zboží (těchto služeb). Tento proces je však postupný, obchodníci zaregistrují zvýšení poptávky po jejich zboží až po nějakém čase. Výsledkem inflace je, že jedna skupina lidí profituje na úkor druhých¹⁹. Ti, kteří se k nově vytištěným penězům dostanou dříve, mají možnost nakupovat s těmito „inflačními“ penězi ještě za „staré“ ceny. Neboli za ceny před jejich zvýšením, které inflace nakonec vyvolá.²⁰

1.4 Poptávka po penězích

Pokud někdo získá peníze, může je buďto utratit na koupi spotřebního zboží či investic nebo si je nechat v hotovosti a zvýšit tak svoje hotovostní zůstatky. A přesně kolik se jich člověk rozhodne držet, vyjadřuje jeho poptávku po penězích. Kolik lidí této hotovosti budou držet, je funkcí cenové hladiny. Když cenová hladina klesne, klesne i poptávka lidí po penězích, protože už nepotřebují tolik peněz držet v hotovosti, aby byli schopni zaplatit svoje běžné transakce. Čím nižší je cenová hladina, neboli je vysoká kupní síla peněz, tím nižší je poptávka lidí po penězích a naopak.²¹

Změny poptávky po penězích si graficky ukážeme na grafech č.3 a č.4. Kde D je poptávka po penězích a M je nabídka peněz. Ekonomika se na počátku nacházela v bodě A. Poté došlo k růstu poptávky po penězích z D do D', jak značí šipka. Lidé začnou pociťovat nedostatek hotovosti a v důsledku jejich jednání klesnou ceny (když se zvýší poptávka po peněžních zůstatcích, lidé začnou méně utrácet a více šetřit) a ekonomika se dostane do bodu B s nižší cenovou hladinou a větší kupní silou peněz. Vybarvený trojúhelník vyjadřuje nedostatek (u grafu č.3) a přebytek (u grafu č.4) hotovostních zůstatků, které chtějí lidé držet při cenové hladině před změnou. Pokles cenové hladiny je tedy vyvolán růstem poptávky po penězích.

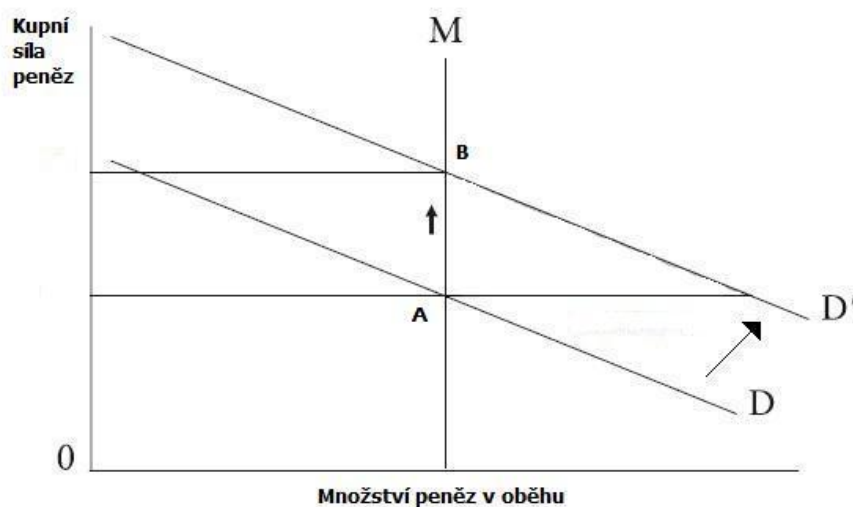
¹⁸ Ludwig von Mises – Lidské Jednání: Pojednání o Ekonomii, Liberální institut, Praha 2006, z anglického originálu „Ludwig von Mises: Human Action: A Treatise on Economics, 4th revised edition, 1998, The Ludwig von Mises Institute“, str. 861

¹⁹ Stejná myšlenka se objevila v Henry Hazlitt – Ekonomie v jedné lekci, Alfa Nakladatelství, Liberální institut, 2008, z anglického originálu Economics in one Lesson, Harper & Brothers, 1946, str. 35, nebo Murray N. Rothbard – Peníze v rukou státu, Liberální institut, 2001, z anglického originálu What Has Government Done to Our Money, Mises Institute, 1990, str. 59

²⁰ Ludwig von Mises – Lidské Jednání: Pojednání o Ekonomii, Liberální institut, Praha 2006, z anglického originálu „Ludwig von Mises: Human Action: A Treatise on Economics, 4th revised edition, 1998, The Ludwig von Mises Institute“, str. 392-400

²¹ Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 32

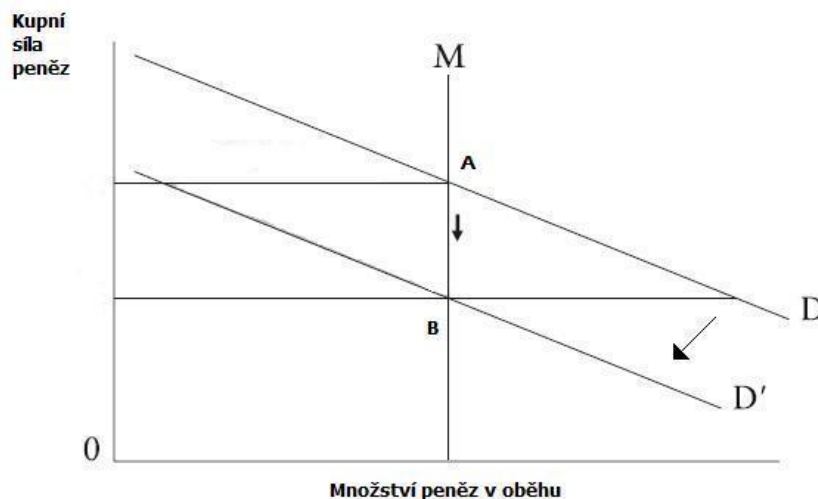
Graf č.3 Růst poptávky po penězích

Zdroj: Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 40

Na grafu č.4 si ukážeme opačný případ. Nejdříve byla ekonomika v bodě A. Poté došlo ke snížení poptávky po penězích z D do D', jak značí šipka. Lidé pociťují přebytek své hotovosti a v důsledku jejich jednání vzroste cenová hladina a ekonomika se dostane do bodu B, s nižší kupní silou peněz. Růst cenové hladiny je tedy zapříčiněn poklesem poptávky po penězích.

Graf č.4 Pokles poptávky po penězích

Zdroj: Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 39

Mezi příčiny možné změny poptávky po penězích Rothbard řadí nabídku statků a služeb, dále četnost plateb, důvěru lidí v peníze a vládu a hlavně inflační nebo deflační očekávání. Rothbard se zmiňuje ještě o „bezhotovostních systémech“²², které mohou snižovat poptávku po penězích, a tak zvyšovat ceny. Jedním z takových „čistících systémů“ je kreditní karta. Pokud například zaplatíme za večeři kreditní kartou, odehrají se najednou dvě peněžní

²² „Clearing systems“, Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 63

transakce. Kreditní společnost zaplatí restauraci účet za večeři a současně majitel kreditní karty se zavazuje uhradit tento dluh kreditní společnosti (společně s úroky). Vlastnictví kreditní karty tak umožňuje majiteli udržovat nižší hotovostní zůstatky, jelikož mu poskytuje možnost okamžitě si peníze vypůjčit od kreditní společnosti. Tyto systémy však nemohou způsobit trvalou akcelerující inflaci, která sužuje moderní svět.²³

Rothbard ve své knize vychází z teorie adaptivních očekávání, tedy tím, že lidé tvoří své očekávání hlavně z minulosti²⁴. Naproti tomu teorie racionálních očekávání se neohlíží pouze do minulosti, ale podle této hypotézy lidé tvoří své názory na budoucnost tak, že berou v úvahu všechny dostupné informace – odhady expertů, výroky politiků či centrálních bankéřů, zprávy médií). Podle Rothbarda jestliže byly ceny v minulosti více méně stabilní, budou lidé očekávat to samé i do budoucna. Poté poptávka po penězích zůstane neměnná. Pokud bude ve společnosti převládat dokonce deflační očekávání, lidé budou mít tendenci držet své peníze a počkat s nákupy do budoucna. Díky těmto deflačním očekáváním bude poptávka po penězích růst, což způsobí pokles cenové hladiny²⁵ (stejně jako v grafu č.3).

Předpokládejme nyní, že lidé budou očekávat velké zvýšení nabídky peněz v budoucnu. Tvoří tak inflační očekávání. Budou předpokládat, že ceny v budoucnu porostou. Proto se rozhodnou okamžitě se zbavovat svých peněz a jejich poptávka po penězích klesne. To vyvolá zvýšení cenové hladiny dříve, než by zvýšení cen vyvolala samotné zvýšení peněžní nabídky²⁶ (jak vidíme na grafu č.4).

Nyní si graficky ukážeme deflační a inflační očekávání. Rothbard začíná svůj příklad s ekonomikou, ve které převládají deflační očekávání (Graf č.5). Nazývá toto období také První fáze inflace. Ekonomika je v rovnovážném bodu A. Lidé tvoří deflační očekávání. Zvětšením nabídky peněz z M na M' se ekonomika dostává do bodu C s nízkou kupní silou peněz a vysokou cenovou hladinou. Díky deflačnímu očekávání se však lidé nezbavují svých peněz, ale naopak čekají, že se ceny zase ustálí. Díky tomu jejich poptávka po penězích vzroste z D na D' a vytvoří tak jakýsi „inflační polštář“ (zmírní dopad inflace). Ekonomika se dostane do bodu B. V bodě B má ekonomika menší cenovou hladinu a větší kupní sílu peněz než v bodu C²⁷.

²³ Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 64-65

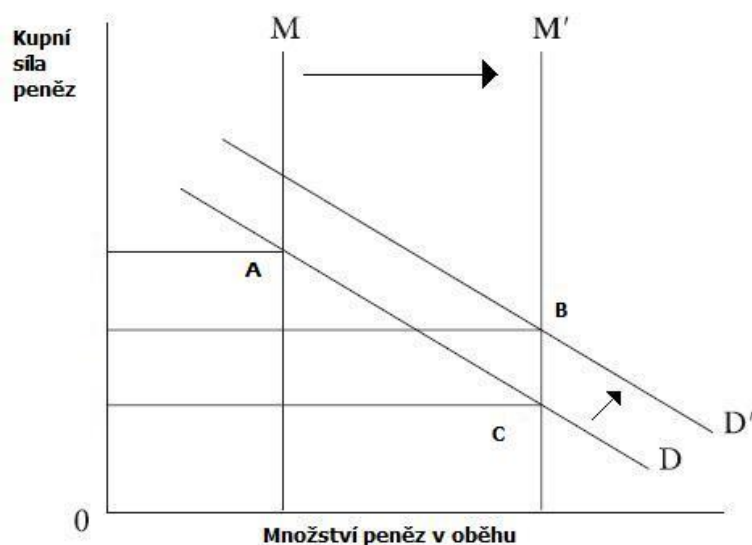
²⁴ ibid, str. 67

²⁵ ibid, str. 66-67

²⁶ ibid, str. 67

²⁷ ibid, str. 68-69

Graf č.5 První fáze Inflace

Zdroj: Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 69

Nabídka peněz se nafoukla a ceny se zase tolik nezvedly (v důsledku působení inflačního polštáře). Nyní však lidé už netvoří deflační očekávání, nýbrž z minulosti ví, že ceny rostly. Tvoří teď inflační očekávání. Graficky si to ukážeme na Grafu č.6.

Rothbard toto nazývá Druhou fází Inflace. Na počátku je ekonomika v rovnovážném bodě B. Poté dojde ke zvětšení peněžní nabídky z M do M', jak značí šipka. Ekonomika se dostává do nového bodu D, s nižší kupní silou peněz a vyšší cenovou hladinou. Nyní si však lidé už uvědomují, že právě probíhající inflace znehodnocuje jejich peníze a mají tendenci se jich zbavovat (tvoří inflační očekávání). Následkem jejich jednání se jejich poptávka po penězích posouvá z D do D', jak značí šipka, a ekonomika se dostává do nového bodu E s nižší kupní silou peněz a vyšší cenovou hladinou než ekonomika v bodě D. Inflační očekávání „umocnily“ probíhající inflaci.²⁸

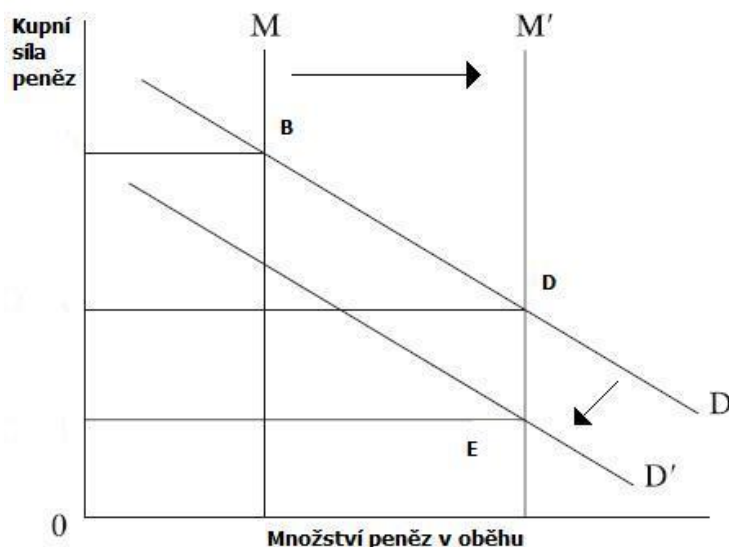
Tímto procesem se zabýval Phillip Cagan ve své slavné eseji The Monetary Dynamics of Hyperinflation. Zde vysvětloval růst cenové hladiny díky klesající poptávce po penězích. Autor už ukázal, že pokud se lidem zvýší nominální peněžní zůstatky, jejich reálna poptávka po nich může nakonec klesnout (sníží se jejich reálné peněžní zůstatky) v kapitole 1.3 Nabídka peněz. Cagan poukazuje na to, že růst cenové hladiny je ovlivněn nejen růstem nabídky peněz, ale také poklesem reálné poptávky po penězích (která je závislá na výši nominální úrokové míry a také zpětně na výši inflace (1). Prvotní nárůst nabídky peněz tedy vyvolá růst cenové hladiny, což vyvolá růst nominální úrokové míry. To vyvolá pokles poptávky po penězích, která ovlivní další růst cenové hladiny (2). Celý systém tak může být nestabilní i bez dalšího zvětšování nabídky peněz.

(1) $P [M_s (+), D (-)]; D [i (-), \pi (-)]$, kde P je cenová hladina, M_s je nabídka peněz, D je poptávka po penězích, i je nominální úroková míra, π je míra inflace

(2) $\uparrow M_s \Rightarrow \uparrow \pi \Rightarrow \uparrow i \Rightarrow \downarrow D \Rightarrow \uparrow \pi$

²⁸ Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 69-70

Graf č.6 Druhá fáze Inflace

Zdroj: Murray Rothbard – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, str. 70

Nyní se ekonomika nachází na počátku inflační spirály. Ceny rostou (díky inflačním očekáváním) daleko rychleji, než roste nabídka peněz a na trhu nastává „nedostatek“ peněz. Lidé pociťují nedostatek hotovosti vzhledem k vyšší cenové hladině (klesnou jejich reálné peněžní zůstatky). Tisk nových peněz ve snaze „dohonit“ rostoucí ceny je však akorát přilévání oleje do ohně, protože lidé už neopustí svá inflační očekávání a ceny budou už nadále růst rychleji než nabídka peněz. To celé vede k neustálému zvyšování tempa růstu množství peněz a ekonomika se dostává do fáze hyperinflace, kdy peníze (neustálým nafukováním nabídky peněz) ztrácí rychle na své kupní síle a ceny létají do závratných hodnot (největší zaznamenaná inflace byla tzv. Pengo-Inflace v poválečném Maďarsku v roce 1949, kde se ceny dvojnásobily zhruba každých 15 hodin).

Rothbard uvádí, že kdy přesně se deflační očekávání mění na inflační, nelze vědecky říct. Odpovědi na tuto otázku se různí. Zaleží to hlavně na kulturních faktorech, jako jsou důvěra lidí ve vládu (centrální banku), rychlost komunikace a mnoha dalších.

Touto kapitolou chtěl autor ukázat příčiny vzniku inflace a inflační spirály, kterou se země dostává do hyperinflace, kdy je růst nabídky peněz předstihován růstem cen z pohledu ekonomické teorie. V dalších kapitolách se autor věnuje otázce, jakou roli v tomto procesu zaujímá vláda (centrální banka) a jak na její rozhodnutí reagují lidé, kteří se snaží před inflací bránit.

Kapitola druhá

Předválečné období, před rokem 1937

Tato kapitola se věnuje předválečnému období v Číně před rokem 1937. Zde autor nachází hlavní příčiny pozdějšího propuknutí hyperinflace ve zmonopolizování peněžní nabídky vládou. Tato změna bankovního systému, deficitní hospodaření vlády a počáteční nátlak a obsazování čínského území ze strany Japonska vytvořilo ideální prostředí pro vznik hyperinflace v pozdějších letech.

2.1 Konec svobodného bankovníctví

Ještě před rokem 1927 Čína fungovala na systému svobodného bankovníctví (dá se říci až do roku 1935, kdy čínská centrální banka získala monopol nabídky peněz). Bankovní služby poskytovaly banky v osobním vlastnictví, které si musely konkurovat o zákazníky. Největší čínské banky a všechny zahraniční banky se nacházely v Šanghaji. Kolem roku 1920 v Číně obchodovalo 12 zahraničních bank²⁹. Všechny banky v Číně vydávaly své vlastní bankovky, které byly směnitelné za stříbro. Stříbro bylo čínským tradičním prostředkem směny. Tyto bankovky (plně směnitelné za stříbro, money substitutes³⁰) volně obíhaly společně s bankovkami jiných bank. Banky se obešly úplně bez vládní regulace a konkurence mezi bankami bránila vzniku inflace. V tom významu, že zákazníci banky, která by své peníze znehodnocovala inflací, by jen s minimálními náklady přešli k bankovkám jiné banky. Banka provozující inflační politiku by rychle ztrácela své rezervy a stala by se tak zranitelnou k převzetí od ostatních bank. Takové případy byly jen velmi vzácné³¹.

V roce 1927 se k moci dostali Nacionalisté, vedeni generálem Čankajškem, a začal dlouhý proces destrukce svobodného bankovníctví v Číně. Místo znárodnění bank se Nacionalisté rozhodli pro ovládnutí nabídky peněz. Prvním krokem bylo získání politické a finanční podpory od největších bank v zemi. V roce 1927 se banky dostaly do politického sporu mezi Komunisty a právě vládoucími Nacionalisty. Banky se postavily na stranu Nacionalistů s vidinou lepších podmínek pro svobodné bankovníctví při vítězství Nacionalistů, než při vítězství Komunistů. Výměnou za potlačení nepokojů ze strany Komunistů, poskytly banky Nacionalistům úvěry. Ti viděli v těchto úvěrech snadný zisk peněz v porovnání s nepopulárním a administrativně náročným výběru daní. V Číně v tu dobu neexistoval kvalitně fungující systém výběru daní. Když některý bankéř odmítl vládě poskytnout další úvěry, byl nemilosrdně uvězněn a jejich majetek zkonfiskován³². Už v roce 1927, tedy prvním roku

²⁹ Chartered Bank of Australia, India and China from 1858 (head office: London); Hongkong and Shanghai Banking Corporation, organized 1864 (head office: Hong Kong); Mercantile Bank of India (head office: London); Banque de l'Indo-Chine, in China from 1899 (head office: Paris); Banque Sino-Belge, from 1902 (head office: Brussels); Deutsch-Asiatische Bank, in China from 1889 (head office: Berlin); International Banking Corporation, from 1902 (head office: New York); Nederlandsche Handel-Maatschappij, from 1903 (head office: Amsterdam); Russo-Asiatic Bank, from 1895 (head office: St. Petersburg); Yokohama Specie Bank, from 1893 (head office: Yokohama); and Bank of Taiwan (head office: Taihoku [now Taipei])

Zdroj: Albert Feuerwerker, 1983

³⁰ Ludwig von Mises – Lidské jednání: Pojednání o Ekonomii, Liberální institut, Praha 2006, Z angl. originálu „Ludwig von Mises: Human Action: A Treatise on Economics, 4th revised edition, 1998, The Ludwig von Mises Institute“, str. 390-391

³¹ Mitsutaro Araki – Economic Trends and Problems in the Early Republican Period, in: Report on the Currency System of China, New York: Garland Publishing Inc., 1980, str. 18

³² Jay Habegger - Origins of the Chinese Hyperinflation, The Freeman, Foundation for Economic Education, September 1988, Volume 38, Issue 9 [dostupné online na: <http://www.thefreemanonline.org/columns/origins-of-the-chinese-hyperinflation>, citace k 8.1.2012]

vlády Nacionalistů, se 49% vládních příjmů skládalo právě z těchto úvěrů od čínských bank³³, krytých z většiny tiskem nových peněz. A vláda pokračovala se svým utrácením a schodkovým hospodařením. V letech 1928-1937 činily výdaje na vojenské účely 40 až 48% ze státního rozpočtu.³⁴ Tyto výdaje s sebou nesly i pozitivní dopady na čínské obyvatelstvo. Budovaly se nové cesty, rolníci vojáci se učili zacházet se stroji, rozvíjel se i průmysl (například chemický průmysl). Ale z hlediska efektivní alokace zdrojů zůstává pravdou, že tyto velké válečné výdaje čínskou ekonomiku připravily o zdroje, které mohly být alternativně použity na investice či spotřebu v privátním sektoru ekonomiky, a stejně nezabránilly v pronikání japonským vojskům.

2.2 Převzetí kontroly nad bankovním systémem

Na jaře roku 1928 vláda (přesněji T.V. Soong, ministr financí 1928-1933, Chiangův švagr) vydala velké množství „garantovaných“ vládních dluhopisů (krytých zisky exportních a importních daní a daněmi ze soli). Aby bylo pojištěno, že banky si tyto dluhopisy koupí, byly opatřeny vysokým úrokem a prodávány za polovinu své nominální hodnoty³⁵. Do roku 1932 bylo portfolio bank nacházejících se v Šanghaji z padesáti až osmdesáti procent tvořeno vládními dluhopisy³⁶.

V roce 1928 T.V. Soong založil po vzoru amerického Federálního systému centrální banku „State bank of the Republic of China“. Mnoho z tehdejších ředitelů loutkových privátních bank bylo jmenováno do řízení této instituce. Tato instituce měla jen malé pravomoci. V počátečních letech své existence fungovala jen jako snadná cesta vlády ke krátkodobému financování státního dluhu.

V roce 1931 Japonci obsadili čínské území Mandžuska a ustanovili loutkovou vládu Manchukuo. Ztráta Mandžuska byla pro svůj průmyslový potenciál a válečný průmysl velkým úderem pro ekonomiku Číny. Po tomto válečném aktu cena čínských vládních dluhopisů klesla zhruba o 60% své nominální hodnoty³⁷. To jen potvrzuje, jak těsně byly banky vázané na vládnoucí Nacionalisty. V následné panice a „bankovních runech“ zbankrotovaly minimálně dvě banky³⁸.

2.3 New Deal a Silver Purchase Act

Zatímco Nacionalisté se snažili zničit samosprávu bank tím, že je učiní závislé na vládě, poslední kapkou pro čínský systém svobodného bankovníctví byl plán prezidenta Franklina Delano Roosewelta New Deal, což byl soubor sociálních reforem a ekonomických opatření s cílem podpořit, ozdravit a zreformovat ekonomiku Spojených států po Velké hospodářské krizi. V rámci tohoto programu prošel v červnu roku 1934 zákon Silver Purchase Act. Tento zákon instruoval Ministerstvo financí Spojených států - Department of the Treasury, aby skupovalo světové stříbro, dokud jeho světová cena nevzroste nad \$1,29 za

³³ Mitsutaro Araki – Economic Trends and Problems in the Early Republican Period, in: Report on the Currency System of China, New York: Garland Publishing Inc., 1980, str. 66

³⁴ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 112

³⁵ Eduard A. Kann – The History of China's Internal Loan Issues, New York: Garland Publishing Inc, 1980, str. 82

³⁶ Parks M. Coble Jr. – The Shanghai Capitalists and the Nationalist Government. 1927-1937, Cambridge: Harvard University Press, 1981, str. 74

³⁷ ibid, str. 91

³⁸ ibid, str. 95

unci nebo dokud se monetární hodnota americké zásoby stříbra nevyrovná alespoň jedné třetině monetární hodnoty americké zásoby zlata³⁹.

I když byl Silver Purchase Act zamýšlen pouze jako podpůrný program pro americké producenty stříbra, jeho vliv se dostal daleko za hranice USA. Čínská ekonomika fungovala v té době plně na stříbrném standardu⁴⁰. Větší zásoby stříbra měla už jen Indie⁴¹. V důsledku zvýšené poptávky po stříbře ze strany Ministerstva financí bylo trojnásobné zvýšení jeho ceny v letech 1933 až 1935⁴². Stejně tak dluhy obyvatel Číny, jejichž peníze byly kryté stříbrem, se ztrojnásobily. Obrovské množství stříbra plynulo do Spojených států, a jelikož všechny čínské banky kryly své bankovky stříbrem, čínská ekonomika se řítila do deflace. Zhodnocující se stříbro mělo za důsledek navýšení dovozů a menší vývozy. Banky prodávaly své stříbrné zásoby do zahraničí a stahovaly své bankovky z oběhu. To všechno zhodnocovalo bankovky již v oběhu zavedené. Výsledkem byla snížená produkce a vysoká nezaměstnanost.

Vláda, ve snaze zabránit deflačním tlakům, ustanovila zákaz na vývoz stříbra ze země. Tento zákon se samozřejmě nevztahoval na zahraniční banky působící v zemi, které dále fungovaly jako vývozci stříbra. Nepochybně vláda a jí spříznění vydělali na pašování stříbra ze země spoustu peněz, společně s jejich dříve preferovaným opiem. O tom, do jaké míry Silver Purchase Act ovlivnil čínskou ekonomiku, pojednává Milton Friedman⁴³ (1992), který upřednostňuje názor, že to byl právě American Silver Purchase Act (ASPA), který odstartoval řadu ekonomických pohrom, které připravily Čínu o její stříbrný standard. Dokonce pohlíží na zmíněný zákon jako na „...něco, co přispělo, i když možná jen v malé míře, k úspěchu komunistické revoluce v Číně.⁴⁴ Na druhé straně Brandt and Sargent⁴⁵ (1989) nabízejí druhý pohled na věc. Zaujímají názor, že ASPA měl v Číně pouze malý význam a skutečný důvod počátku řady ekonomických pohrom, které připravily Čínu o stříbrný standard, byla malá zemědělská produkce.

Ve snaze hledání nových příjmů pro vládní rozpočet byla nové centrální bance přidělena výjimka na export stříbra, což z ní udělalo nejvýnosnější instituci v Číně. Ačkoliv vlastnila pouze 11% aktiv ostatních čínských bank, v roce 1934 činil její příjem 37% veškerého bankovního sektoru v Číně⁴⁶. Navzdory příjmům centrální banky a kontroly exportu, finanční situace čínské vlády se zhoršovala. Když Bank of China, největší privátní banka v zemi, začala prodávat vládní dluhopisy pod cenou, bylo už příliš pozdě zbavit se vlivu Nacionalistů. Jelikož další menší banky ji následovaly, rozhodla se vláda (místo zmenšení

³⁹ Milton Friedman and Anna J. Schwartz – A Monetary History of the United States, 1867-1960, Princeton: Princeton University Press, 1963, str. 485

⁴⁰ Díky ekonomické provázanosti byl na stříbrném standardu ještě Hong Kong, dále pak Etiopie a Persie (dnešní Irán)

⁴¹ Indie bývala stejně jako Čína na stříbrném standardu, ale v roce 1893 od něho odstoupila a v roce 1899 přešla na zlatý standard

⁴² Milton Friedman and Anna J. Schwartz – A Monetary History of the United States, 1867-1960, Princeton: Princeton University Press, 1963, str. 490

⁴³ Milton Friedman – Franklin D. Roosevelt, Silver, and China, Journal of Political Economy, Vol. 100, No. 1 (Feb., 1992), str. 62-83

⁴⁴ Milton Friedman – Za vším hledej peníze, Grada Publishing, Liberální Institut, 1997, z amerického Money Mischief, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1992, str. 156

⁴⁵ Loren Brandt and Thomas Sargent – Interpreting new evidence about China and U.S. silver purchases, Journal of Monetary Economics, 1989, vol. 23, issue 1, str. 31-51

⁴⁶ Jay Habegger - Origins of the Chinese Hyperinflation, The Freeman, Foundation for Economic Education, September 1988, Volume 38, Issue 9 [dostupné online na: <http://www.thefreemanonline.org/columns/origins-of-the-chinese-hyperinflation>, citace k 8.1.2012]

vládních nákladů a snahy o zatraktivnění vládních dluhopisů) přebrat kontrolu nad Bank of China.

Prvním krokem byla politická propaganda, která jednoduše svalovala všechnu vinu za špatnou čínskou ekonomickou situaci na bankéře. Nový ministr financí H.H. Kung prohlašoval, že současná ekonomická situace je výsledkem bankéřů, kteří staví své vlastní zisky nad obecní blahobyt. Tato propaganda zabrala a Nacionalisté měli společnost plně na své straně⁴⁷.

23.března 1935 vláda přebrala kontrolu nad Bank of China a do jejího vedení dosadila své úředníky. Kung dal tomuto „znárodnění“ punc legality svévolným vydáním nových akcií, tak aby se Nacionalisté stali majoritními vlastníky. To stejné udělala s druhou největší privátní bankou v zemi Bank of Communications⁴⁸.

V červnu 1935 vláda použila tyto své tři loutkové banky – Bank of China, Bank of Communications a Central Bank of the Republic of China – aby nakoupila bankovky menších bank v Šanghaji. Poté vláda předložila tyto bankovky k výměně za stříbro. Tyto menší banky nebyly schopny všechny tyto bankovky najednou za stříbro vyměnit, jelikož nedržely stoprocentní rezervy (emitovaly bankovky za čínské vládní dluhopisy). Vláda je tak poslala do insolvence a převzala nad nimi kontrolu⁴⁹.

Do července roku 1935 Nacionalisté vymýtili v Číně svobodné bankovníctví a stali se majoritním vlastníkem všech čínských bank. Nicméně pašováním stříbra ze země deflace nadále převládala. Ve snaze tomu zabránit byl praktikován trest smrti nebo doživotí⁵⁰. Bezvýsledně.

2.4 Přejít k fiat money

Třetího listopadu 1935 vydala vláda Currency Decree⁵¹, který měl zemi pomoci dvěma způsoby. Zaprvé, všechno stříbro se dostane pod přímou kontrolu vlády, což společně s pomocí od „Currency Stabilization Fund“, vytvořeném Spojenými státy a Velkou Británií, vyvede Čínu z deflace. Zadruhé vláda bude mít monopol na nabídku peněz a bude tak mít možnost monetizovat státní dluh. Tento dekret zemi definitivně zbavil stříbrného standardu a představil nový standard nekrytých papírových peněz. Také ustanovil, že pouze bankovky vydané třemi bankami v zemi – Bank of China, Bank of Communications a Central Bank of the Republic of China – jsou zákonnými platidly (legal tender). Do půl roku byly všechny instituce a jedinci, kteří vlastnili stříbro, nuceni je odevzdat a vyměnit za nové papírové peníze, zvané „fa-pi“. (Snad po vzoru prezidenta Roosevelta, který toto provedl v USA roku 1933 se zlatem).

Z důvodu nutnosti získání důvěry společnosti v nové nekryté peníze, prohlašoval tento dekret několik populistických gest. Měl změnit pravomoc centrální banky. Z prodloužené ruky nacionalistického režimu se měla stát „banka bank“ nezávislá na vládě. Dekret nadále

⁴⁷ Jay Habegger - Origins of the Chinese Hyperinflation, The Freeman, Foundation for Economic Education, September 1988, Volume 38, Issue 9 [dostupné online na: <http://www.thefreemanonline.org/columns/origins-of-the-chinese-hyperinflation>, citace k 8.1.2012]

⁴⁸ ibid

⁴⁹ ibid

⁵⁰ W. Y. Lin – The New Monetary System of China, Shanghai: Kelly and Walsh Publishers, 1936 [reprinted by the University of Chicago Press], str. 73

⁵¹ ibid, str. 78

prohlašoval, že rozpočet vlády nebude nadále schodkový, a že se země bude do budoucna vyvarovat ničení měny inflací. Všechny tyto „sliby“ byly nakonec nedodrženy. Centrální banka nadále sloužila nacionalistickému režimu a schodky vládního rozpočtu se nadále zvyšovaly.

Jakmile získaly papírové peníze důvěru společnosti, vládě už nic nebránilo v jejich systematickém znehodnocování inflací. Čínské tiskařské firmy dokonce nebyly schopny tisknout tolik papírových peněz a část z nich byla tištěna v Anglii a převážena do Číny přes Himaláje v amerických dopravních letadlech C-47⁵². Tento krok by se z dnešního pohledu mohl zdát jako krok k modernímu dvoustupňovému bankovnímu systému, založenému na zákonném platidlu. Ve skutečnosti to však byl jen krok zkorumpované vlády s cílem dostat se k monopolu nabídky peněz a zničit svobodné bankovníctví, které v Číně dlouhou dobu fungovalo. Tato rozhodnutí nadále pomohla k vzestupu komunistické strany v Číně. Jak napsal Chang Kia-NGau, zatímco „mnohé historické síly přispěly k pádu Nacionalistické vlády po druhé světové válce, ... přímou a okamžitou příčinou, které zastíní všechny ostatní faktory, byla nepochybně inflace (The inflationary spiral; the experience in China, 1939-1950, 1958, str. 363)⁵³. Stejný názor zaujímá i odborník na téma inflace v Číně Shun-hsin Chou, který napsal: „Jsou jen malé pochybnosti o tom, že válečná a poválečná inflace v Číně byla jedním z hlavních faktorů, které způsobily pád nacionalistické vlády a dobytí země komunistickou stranou Číny“ (The Chinese inflation, 1927-1949, 1963, str. 9, viz také Arthur Nichols Young – China's wartime finance and inflation, 1937-1945, 1965, str. 328)⁵⁴.

⁵² Arthur N. Young - China's Wartime Finance and Inflation: 1937-1945, Cambridge; Harvard University Press, 1965, str. 159

⁵³ Milton Friedman – Za vším hledej peníze, Grada Publishing, Liberální Institut, 1997, z amerického Money Mischief, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1992, str. 156

⁵⁴ ibid

Kapitola třetí

Válečné období 1937-1945

Tato kapitola se zabývá válečnou ekonomikou, jejíž principy vláda uplatňovala v letech 1937-1945. V předválečném období už vznikaly známky inflace, ale až v těchto letech, díky deficitnímu hospodaření a jejímu financování tištěním nových peněz, se z inflace stala hyperinflace. Válečné období v Číně začíná sedmého července 1937 takzvaným Marco Polo Bridge Incidentem, kdy Japonská císařská armáda (IJA) zaútočila na hlavní přístupovou cestu Peking. Jelikož byla čínská armáda špatně vybavena, IJA rychle obsadila Peking a Tianjin. Konec války je datován ke třetímu září 1945, takzvaný V-J Day (Victory over Japan Day), kdy císařské Japonsko den předtím podepsalo kapitulaci na všech svých frontách na válečné lodi Spojených států USS Missouri. Údaje jsou prezentovány prostřednictvím tabulek, sledující příslušné zkoumané veličiny.

3.1 Papírové peníze v oběhu

Mezi roky 1937-1949 na čínském území vládly tři vlády. Nacionalisté (strana Kuomintang, pod vedením Chian Kai-sheka) vydávala Chinese Nationalist Currency (CNC), až do ekonomických reforem v letech 1948-1949, kdy byla tato měna nahrazena zlatým jüanem a později stříbrným jüanem. Japonci, kteří v letech 1937-1945 obsadili větší část čínského východního pobřeží, v počátcích expanze vydávali bankovky pod názvem Military Yen, což byly přetištěné japonské a korejské bankovky. Později vydávali své vlastní bankovky tištěné jejich centrální bankou pod názvem Federal Reserve Bank dollars. Mezi roky 1930-1948 Komunisté tiskli kolem třiceti lokálních měn a deset různých papírových měn obíhalo v pohraničním území a v „osvobozených“ územích v roce 1948⁵⁵.

Tyto vlády mezi sebou vedly „měnovou válku“. V březnu 1938 Japonsko vydalo zákon o zákazu držení a používání CNC na jím okupovaném území. Ke stejnému kroku se uchýlili i komunisté na severu a Nacionalisté na jihu. Vše bylo doplněno kontrolou obchodu mezi těmito územími, aby bylo zajištěno, že tento obchod není prováděn v měně znepřátelené vlády.

Tabulka č.1 podává důkaz hyperinflační spirály v Číně. Je jasně patrné, že po celé období ceny rostly rychleji než nabídka peněz (viz. 1.4 Poptávka po penězích). Dá se předpokládat, že mezi roky 1937-1938 lidé tvořili očekávání stabilní inflace, jelikož je rozdíl mezi rostoucí nabídkou peněz a rostoucími cenami minimální. Mezi roky 1938-1939 si evidentně už lidé začali uvědomovat, že ceny budou růst i v budoucnu. Začali tvořit očekávání rostoucí inflace. V roce 1943 už celkové ceny vzrostly o 232% oproti minulému roku 1942 a to i přesto, že mezi těmito lety nabídka peněz vzrostla „pouze“ o 100%. Další ze zajímavých roků je rok 1946, kdy poprvé od roku 1938, ceny rostly pomaleji než nabídka peněz. Důvodem bylo hlavně opuštění blokády ze strany Japonců. A tudíž tak nutná možnost dovážet zboží ze zahraničí. Dále pak znovuzískání kontroly nad městy na východním pobřeží země, kde byla výroba zboží nejvíce koncentrována. Tomuto se budeme věnovat v další kapitole.

⁵⁵ Colin D. Campbell and Gordon C. Tullock - Hyperinflation in China, 1937-49, The Journal of Political Economy, Vol. 62, No. 3 (Jun., 1954), str. 236-245

Tabulka č.1 Nabídka peněz a celkové ceny v nacionalistické Číně 1937-1947

**Nabídka peněz a celkové
ceny v nacionalistické Číně v letech
1937-1947**

Rok	Celková nabídka peněz		Cenová hladina	
	In Billions of CNC Dollars	Procentuální nárůst	1937 = 100	Procentuální nárůst
1937....	3.6		100	
1938....	5.0	39	127	27
1939....	7.4	48	214	68
1940....	13.5	82	498	133
1941....	25.0	85	1,258	153
1942....	52.0	108	3,785	201
1943....	104.0	100	12,556	232
1944....	270.0	159	41,927	234
1945....	1,472.0	445	158,362	277
1946....	8,532.0	479	367,406	132
1947....	55,000.0	544	2,617,781	612

Zdroj: Colin D. Campbell and Gordon C. Tullock - Hyperinflation in China, 1937-49, The Journal of Political Economy, Vol. 62, No. 3 (Jun., 1954), str. 237

3.2 Příčiny hyperinflace

Hyperinflace vznikla hlavně v důsledku nafukování nabídky peněz, novým tisknutím peněz vládou. Nyní se však podíváme, proč byla vláda donucena k těmto opatřením přistoupit. Neboli podíváme se na další příčiny vzniku hyperinflace.

Prvním z velkých důvodů růstu cen byl nedostatek zboží a služeb, které byly před válkou buďto dováženy ze zahraničí nebo produkovány ve městech na východním pobřeží země, které Japonská císařská armáda obsadila. To se samozřejmě projevilo i na rapidním úbytku v příjmech vládního rozpočtu.

Města na východním pobřeží se na příjmech do státní kasy podílela největší mírou. V roce 1937 se celní daně na státních příjmech podílely z 53%, daně ze soli z 31% a daně z továrních výrobků z 10,4%⁵⁶. Tudíž brzká ztráta výrobních a těžebních center a největších solných ložisek v severní a střední Číně a japonská blokáda celého pobřeží státnímu rozpočtu velmi uškodila, a vláda se tak musela spoléhat na nerozvinutou oblast Svobodné Číny jako na zdroj příjmů. Na mapě č.1⁵⁷ (kapitola Přílohy) vidíme Japonskem okupovaná území k roku 1940 (růžová plocha) a plocha Svobodné Číny (bílá plocha). Zde vidíme, že japonská císařská armáda okupuje všechna velká města na východním pobřeží Číny. Včetně Pekingu, Shanghaije, Tchien-ťinu, Šen-jangu, Nanjingu, Wuhanu a celou oblast Kantonu včetně Hong Kongu. Například při obsazení Kantonu a Wuhanu (v té době Hankow) v říjnu 1938 vzrostly ceny importovaného zboží o 72%. A znovu vzrostly o 100% při ztrátě Nanjingu v roce 1939. Objem čínského importovaného zboží klesl o 94% oproti předválečnému období⁵⁸.

⁵⁶ Choh-Ming Li - Inflation in Wartime China, The Review of Economics and Statistics, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945), str. 23-33

⁵⁷ World War II Database, [dostupné online na: http://ww2db.com/image.php?image_id=6730, k 8.1.2012]

⁵⁸ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 585

V prvních dvou letech války vláda vynaložila obrovské částky do rozvoje a přemístění průmyslu z obsazeného území do vnitrozemí. Na tabulce č.2 lze vidět velké investice do výstavby nových továren v neokupované Číně v období začátku války s Japonskem (1937-1939). Vláda investovala do výstavby nových dopravních sítí (hlavně cest a železnice) v západní Číně, Indo-Číně a Burmě. Během tohoto dvouletého období vládní výdaje rostly (o 33%), zatímco vládní příjmy klesaly (o 63%)⁵⁹.

Tabulka č.2 Továrny v neokupované Číně

Továrny* v neokupované Číně

	1936 and before	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	Uncertain date of origin	Total
Number of plants established ^a	300	63	209	419	571	866	1,138	1,049	549	102	5,266
Capitalization of new plants in 1937 currency ^a (thousands of <i>yan</i>)	117,950	22,166	86,583	120,914	59,031	45,719	9,896	14,486	5,419	7,517	487,481
Factories actually in operation	—	—	—	—	1,354 ^b	—	2,123 ^c	—	928 ^d	—	—

* By official definition, a factory used power machinery and employed at least thirty workers.

Zdroj: Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 585

Od roku 1940 byla významnou příčinou rostoucí inflace nikoliv nedostatek zboží, nýbrž ztráta důvěry obyvatel v měnu. Jak jsme si již ukázali (viz. 3.1 Papírové peníze v oběhu) mezi roky 1937-1938 panovala mezi obyvateli Číny silná tendence shromažďovat měnu fa-pi, hlavně mezi venkovským obyvatelstvem (tvořili deflační očekávání). Toto shromažďování mělo účinek „polštáře“, neboli zmírnění dopadu inflace v těchto letech. Při slabé sklizni v roce 1940 však farmáři začali shromažďovat potraviny místo peněz. Což nadále vedlo k růstu cen potravin na trhu.

Vláda musela hledat nové zdroje příjmů. Tabulka č.3 ukazuje, že výdaje čínské vlády neustále převyšovaly její příjmy. V červenci 1936 byla zavedena daň z příjmu, která i nyní zaujímá podstatnou část rozpočtu čínské vlády. Dále byla v roce 1939 zavedena daň z dědictví a daň z přebytku zisku. Největší změnou však daňový systém prošel v roce 1941, kdy se daně z půdy začaly vybírat ve zboží (rýži, pšenici, ječmenu, bavlně), což snížilo potřebu vlády tisknout nové peníze (v roce 1942 se podílely ze 61,3% na státních příjmech). Stejně tak byly ve zboží vybírány daně z bavlny a mouky. V roce 1942 byla zavedena válečná daň ze spotřeby (podílela se 5% na státních příjmech 1942). Stát zmonopolizoval distribuci soli, cukru, tabáku a sirek⁶⁰.

⁵⁹ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 584

⁶⁰ Choh-Ming Li - Inflation in Wartime China, The Review of Economics and Statistics, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945), str. 23-33

Tabulka č.3 Vládní výdaje, příjmy a schodek v Číně 1940-1948

Vládní výdaje, příjmy a schodek v Číně 1940 - 1948

	Vládní výdaje	Vládní příjmy	Schodek
1940 ^b	3,798	634	3,164
1941 ^b	8,078	1,273	6,805
1942 ^b	25,069	7,137	17,932
1943 ^b	52,127	13,491	38,636
1944 ^b	150,000	33,000	117,000
1945 ^c	339,700	73,300	266,400
1946 ^c	2,525,000	1,249,000	1,276,000
1947 ^c	9,370,000	7,148,000	2,222,000
1948 ^d	96,000,000	58,000,000	38,000,000

^a The Chinese fiscal year begins January 1.

^b Actual figures.

^c These are budgetary figures announced by the Ministry of Finance. The actual deficit, expenditures and revenue at the end of each year were much larger.

^d Budgetary estimates for the first half year.

Source: Directorate of Statistics and Ministry of Finance.

Zdroj: Andrew Chung Huang - The Inflation in China, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 62, No. 4 (Aug., 1948), str. 566

Byla to právě daň vybírána ve zboží, jež byla náchylná ke zpronevření, která rozladila zemědělce a vedla k morálnímu rozložení vlády. Chang Kia-ngau tehdy správně prohlásil, že „v dlouhém období politický a sociální efekt [daní vybíraných ve zboží] převáží okamžitou výhodu v podobě zajištění levného přísunu potravin pro armádu“⁶¹. Korupce rostla také ve vládním a vojenském sektoru. Vláda v rámci úspor pozastavila zvyšování platů vládních úředníků a vojenských velitelů. Mezi roky 1937-1944 se jejich reálné mzdy snížily o 85% (vládní úředníci) a 94% (vojáci)⁶². Kdyby však vláda k tomuto kroku nepřistoupila, její dluh by se zvyšoval rychleji, což by posilovalo inflační tlaky. Jedinou možností by bylo snížit počet zaměstnaných vládních úředníků a vojáků. K tomuto kroku, se však vláda neuchýlila z politických důvodů.

Další z příčin hyperinflace byla přítomnost vojsk Spojených států na území Číny. Jejich počet se zvyšoval z 1255 na konci roku 1942, až na 60369 v srpnu roku 1945⁶³. Tyto jednotky musely být zásobovány z lokální ekonomiky a jejich pobyt byl financován čínskou vládou. Jeden voják Spojených států přišel státní rozpočet na tolik jako 500 čínských vojáků. Od listopadu 1944 do května 1945 se měsíční cena za přítomnost armády Spojených států vyšplhala na 20 biliónů jüanů⁶⁴. Je tak jasné, že výhoda čínské armády z pomoci vojáků a techniky Spojených států byla převážena fiskálními škodami v už tak slabé čínské ekonomice.

⁶¹ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 588

⁶² ibid

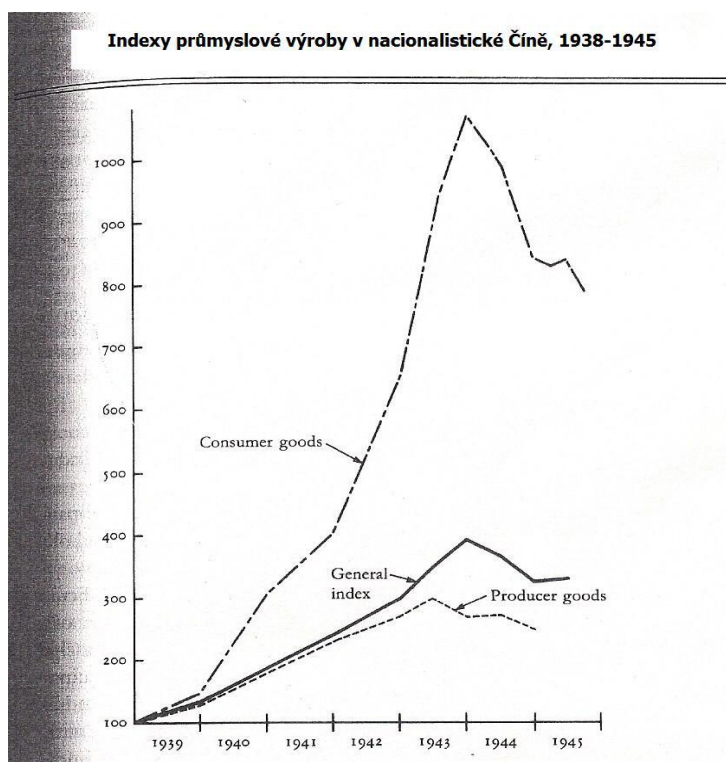
⁶³ ibid, str. 589

⁶⁴ ibid

3.3 Spotřebitelské ceny

Během prvních dvou let války (1937-1939) byli obyvatelé Číny postiženi inflací mírněji, protože spotřebitelské ceny rostly pomaleji než ceny výrobců. Tabulka č.4 ukazuje, že začátkem roku 1939 byly oba tyto indexy na stejné úrovni. Hlavní bylo, že ceny potravin rostly pouze mírně (pouze 8,5% během prvních dvou let). Důvodem byla bohatá sklizeň v oblasti ovládané Nacionalisty v letech 1938 a 1939 (8% nárůst oproti předválečnému průměru). Ceny denní potřeby, jakými jsou oblečení či ubytování, rostly výrazněji (až dvojnásobný nárůst ceny oblečení k 1939). Ceny ubytování rostly hlavně ve městech, kde se sdružovali uprchlíci⁶⁵.

Tabulka č.4 Indexy inflace zboží v nacionalistické Číně, 1938-1945

Zdroj: Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 595

Během roku 1940 však ceny potravin začaly nezadržitelně růst. Hlavním důvodem byla slabá sklizeň (10% pokles oproti roku 1939, v roce 1941 poklesla o dalších 13%⁶⁶). Nižší sklizeň lze vidět hlavně na nižší produkci rýže, zobrazené v Tabulce č.5. V roce 1941 se na ceně potravin podepsalo také to, že se daň z půdy začala vybírat ve zboží. Čili méně zboží se dostalo na trh (viz. 3.2 Příčiny hyperinlace), což dále snížilo nabídku potravin.

⁶⁵ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 585-586, str. 585-586

⁶⁶ ibid

Tabulka č.5 Zemědělská, těžební a průmyslová produkce v Číně 1938-1945

Zemědělská, těžební a průmyslová produkce v Číně 1938-1945

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Rice (million piculs) ^b	748	753	619	644	635	609	674	588
Wheat (million piculs)	203	198	201	165	210	199	248	219
Coal (thousand tons)	4,700	5,500	5,700	6,000	6,314	6,617	5,502	5,238
Iron ore (thousand tons)	41	42	55	63	78	70	40	49
Cement (thousand bbls)	120	287	297	150	236	206	239	250
Cotton yarn (thousand packs) ^c	25	27	30	112	114	117	115	69

^a Production of Free China.^b One picul equals 133½ pounds.^c One pack equals 400 pounds.

Zdroj: Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 595

Tabulka č.6 Velkoobchodní ceny životní náklady v Číně 1937-1947

Velkoobchodní ceny a životní náklady v Číně 1937-1947 (1937 = 100)

	Velkoobchodní ceny	Životní náklady (Shanghai)
1937	100	100
1938	127	129
1939	214	172
1940	498	360 ^a
1941	1,258	—
1942	3,785	—
1943	12,556	—
1944	41,927	—
1945	158,362	24,978
1946	367,406	337,601
1947	2,617,781	3,078,000

Zdroj: Andrew Chung Huang - The Inflation in China, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 62, No. 4 (Aug., 1948), str. 564

Ceny rostly rychleji než příjmy obyvatel Číny. Mnoho z nich přežívalo na hranici chudoby. „Inflace je násilnická jako zloděj, děsivá jako ozbrojený lupič a tak vražedná jako nájemný vrah.“ Tento citát patří prezidentovi Spojených států Ronaldu Wilson Reaganovi. Hyperinflace ničí zemi a její obyvatelstvo stejně jako válka. A to nejhorší měli obyvatelé Číny ještě před sebou.

Kapitola čtvrtá

Období občanské války 1945-1949

Tato poslední kapitola se zabývá obdobím občanské války a shrnutím příčin a důsledků hyperinflace. Hlavním znakem tohoto období byly rostoucí armádní výdaje v důsledku vypuknutí občanské války v zemi mezi Nacionalisty (vládnoucí strana Kuomintang KMT) a Komunisty (Communist Party of China, CPC). V této kapitole autor porovnává prvky čínské hyperinflace s ostatními hyperinflacemi zaznamenanými v Evropě. V poslední části této kapitoly autor ukazuje dopad hyperinflace na obyvatelstvo. Období občanské války končí prvního října 1949, kdy dochází k politickému převratu v Číně. Stejně tak dochází i k měnové reformě, která mění hyperinflační měnu za měnu, vydanou novou centrální bankou „People's Bank of China“.⁶⁷

4.1 Ekonomická neschopnost

Inflace za války s Japonskem vedla, více než cokoliv jiného, k podlomení důvěry obyvatel Číny ve schopnost KMT vládnout. V roce 1945 pokryl příjem vlády (nepočítají se úvěry bank) pouhou jednu třetinu jejích výdajů. A tato mezera mezi příjmy a výdaji se dále rozevírala během občanské války. Vládní lídři si zvolili financovat válku proti CPC stejně jako proti Japoncům. Rok 1946 přinesl obrovské zvýšení vládních výdajů (viz. Tabulka č.3). Vládní výdaje vzrostly z CNC 339,7 miliard v roce 1945 na CNC 2525 miliard o rok později. Toto bylo doprovázeno obrovským zvýšením nabídky peněz (viz. Tabulka č.1). Bankovek v oběhu bylo zhruba pět a půl krát více v roce 1946 oproti roku 1945. V roce 1947 to pak bylo třicet sedmkrát více.

V roce 1947 byla spuštěna reformní kampaň na celkovou stabilizaci ekonomiky. Mzdy byly zmrazeny a byly uvedeny cenové stropy na některá zboží (mezi nimi rýže, bavlna a palivo). Bylo zakázáno hromadění a obchodování se zlatem a cizími měnami. Následkem toho byl vytvořen černý trh s americkým dolarem a zbožím, jejichž cena byla pod kontrolou vlády, se na tomto trhu objevilo nedlouho poté. Pod tlakem hnutí dělníků (těm se nelíbilo hlavně zmrazení cen výrobků, kolaps trhu s rýží a další nepokoje) byla všechna reformní snažení z tohoto roku opuštěna.

Poté, jak dopadly reformní snahy z roku 1947, bylo od počátku jasné, že reforma z roku 1948 nemá šanci na úspěch, jelikož obsahovala ty samé chyby, které znemožnily úspěch reformních kroků z roku 1947. Vláda prohlašovala, že toto je její poslední šance stabilizovat ekonomiku a získat zpět důvěru obyvatel. Když byl program po dvou měsících opuštěn, jediným výsledkem bylo, že KMT stihla z rukou obyvatel zkonfiskovat zlato, stříbro a cizí měny v hodnotě 170 miliónů dolarů. Toto bylo učiněno v rámci měnové reformy přechodem na novou měnu Gold Yuan.

4.2 Dopad na vrstvy obyvatelstva

Součástí růstu cen je i zhoršení životního standardu obyvatel. Jestli předpokládáme, že všechny statky a služby byly po celou dobu dostupné, životní podmínky obyvatel se musí zhoršit, pokud růst jejich nominálního důchodu nestačí růstu cen. Za války se obecně předpokládá nižší životní standard. Situace je odlišná ve městech a na vesnicích.

⁶⁷ Vláda KMT uprchla po ztrátě hlavního města Nankingu do Kantonu, později do Chungkingu, poté do Čcheng-tu a do Xichangu. Nakonec uprchla do Tchaj-pej, hlavního města Taiwanu, který vyhlásila dočasným hlavním městem Republic of China

V Chungkingu (hlavním městě za války), kde se nacházelo mnoho továren, se index životních nákladů zaměstnancům (ve čtyřech průmyslových odvětvích – strojírenský, tiskařský, textilní a potravinářský se zaměřením na mletí mouky) zvýšil 55 krát, zatímco jejich platy se zvýšily pouze 27,5 krát (od začátku války s Japonskem). Pokles v jejich reálných mzdách tak činil 52%. Na druhé straně námezdní dělníci jako tesaři, tahači rikš a další nezkušená pracovní síla se měli lépe. Jejich životní náklady se zvýšili 48 krát, jejich platy se však zvýšily 41 krát. Jejich pokles v reálných mzdách tak činil „pouze“ 20%⁶⁸. Tento rozdíl musí být způsoben opominutím poskytování zdravotní péče, či přídavků na bydlení ze strany továren v kalkulaci. Jelikož byla Čína v té době z 80% zemědělskou zemí, nelze opomenout rolníky.

Tabulka č.7 Měsíční změny ve velkoobchodních cenách a životních nákladech v Číně, říjen 1945-březen 1948

**Měsíční změny ve velkoobchodních cenách a životních nákladech v Číně
Říjen 1945 - Březen 1948
(1937 = 100)**

	Velkoobchodní ceny	Životní náklady (Shanghai)
1945 — October	173,670	37,361
November	197,500	86,492
December	206,495	79,989
1946 — January	177,295	89,924
February	229,033	156,219
March	283,020	233,112
April	300,165	228,041
May	337,953	346,660
June	364,238	341,994
July	400,765	380,381
August	414,307	383,982
September	460,027	420,432
October	531,740	441,689
November	576,245	481,138
December	608,764	547,637
1947 — January	732,796	672,498
February	1,070,450	1,045,000
March	1,183,576	1,122,000
April	1,349,316	1,285,000
May	1,910,668	2,088,000
June	2,409,977	2,462,000
July	3,030,573	2,725,000
August	3,338,056	3,066,000
September	3,723,964	3,767,000
October	5,756,866	5,397,000
November	7,460,448	5,866,000
December	10,035,911	7,444,000
1948 — January	13,384,935	11,293,000
February	17,898,096	16,308,000
March	29,268,172	18,806,000

Zdroj: Andrew Chung Huang - The Inflation in China, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 62, No. 4 (Aug., 1948), str. 565

Jejich situace se však lišila provincie od provincie. Ceny zemědělského zboží se v provinciích Szechuan zvýšily 44 krát. Reálné příjmy byly však jen 93% (indexy kupní síly peněz určité skupiny obyvatel jsou vyjádřeny v poměru mzdy k cenám spotřebního zboží nakupovaném těmito skupinami) oproti roku 1937. Nejhorší reálné příjmy měli rolníci v provinciích Hualung a Chinghai s indexem 39 (1937 = 100). Naopak nejvyšší měli rolníci v provinciích Chienyang a Hunan s indexy 231 (1937 = 100). Nelze říct obecně o čínských

⁶⁸ Choh-Ming Li - Inflation in Wartime China - The Review of Economics and Statistics, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945), str. 23-33

rolnících, jak se změnila jejich životní úroveň (z důvodů velkých lokálních rozdílů). Je však pravděpodobné, že klesla⁶⁹.

Ještě méně se toho dá říci o majitelích půdy. Jejich ekonomická situace byla stálá a rapidně rostla poslední roky války. Převážně z důvodu jejich zásob potravin, jejichž cena v tomto období rostla⁷⁰. Většina z obyvatel Číny byli potravinově samostatní rolníci, s minimálními úsporami. Inflation jim tyto úspory zničila, ale to nemělo velký efekt na snížení jejich životního standardu. Jestliže se životní standard dělníků, námezdních pracovníků, rolníků ani majitelů půd (což odpovídá asi 95% obyvatel Číny) příliš nezměnil, tak koho tedy inflace nejvíce poškodila?

Ze zkušeností z hyperinflací v Evropě to jsou hlavně rentiéři a zaměstnanci státní správy pobírající stálý fixní plat, které hyperinflace poškodí nejvíce. V Číně však (s výjimkou majitelů půdy) neexistoval nikdo, kdo by profitoval z příjmů z dlouhodobých investic. Zaměstnancům státní správy (učitelé, úředníci, policisté, atd.) se oproti roku 1937 platy zvedly 10,4 krát (učitelé) a 7,6 krát (úředníci). Jejich životní náklady se však zvýšili 59 krát. Pokles v reálných mzdách tak činil 82% u učitelů (69% u učitelů základních škol, 89% u učitelů na vysokých školách) a 87% u úředníků⁷¹. Učitelé mnohdy žili s rodinami svých kolegů. Maso vymizelo z jejich jídelníčku, většina z nich jedla pouze jednou denně. Stejně tak život studentů strádal. Bydleli ve špinavých, chudinských kolejích bez vytápění, mnohdy na každého nepřipadala vlastní postel. To vše inspirovalo studenty a profesory k protestům Anti-Hunger Anti-Civil War, které se odehrávaly na jaře 1947. Požadovali snížení armádních výdajů a zvýšení rozpočtu na vzdělání⁷².

Tabulka č.8 Indexy reálných mezd různých příjmových skupin 1937-1945

Indexy reálných mezd různých příjmových skupin 1937-1945						
	Professors ^a	Soldiers ^b	Civil servants ^c (Chungking)	Industrial ^d workers	Farmers ^e	Rural ^f workers (Szechwan)
1937	100	100	100	100	100	100
1938	95	95	77	124	87	111
1939	64	64	49	95	85	122
1940	25	29	21	76	96	63
1941	15	22	16	78	115	82
1942	12	10	11	75	101	75
1943	14	6	10	69	100	58
1944	11	—	—	41 (April)	81	—
1945	12	—	—	—	87	—

Zdroj: Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 591

⁶⁹ Choh-Ming Li - Inflation in Wartime China, The Review of Economics and Statistics, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945), pp. 23-33, str. 24-25

⁷⁰ ibid, str. 25

⁷¹ ibid, str. 26

⁷² Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 745

Ne všichni obyvatelé byli inflací zasaženi stejně. Někteří spekulanti, lidé hromadící zboží nebo zkorumpovaní politici a úředníci na této hyperinflaci vydělali. Jak ukazuje Tabulka č.9, nejvýnosnější aktivitou v období války byla spekulace a investice do cenných papírů Spojených států. Skandálním případem byly například vládní půjčky v roce 1946 pro obchodníky s rýží, jež je použili ke spekulacím. Stejně tak podnikatelé, kteří měli potřebný kapitál k investici, neinvestovali ho do svého podnikání, nýbrž s ním spekulovali, protože tak byl výnos vyšší. Možnosti spekulace zahrnovaly kupování, prodávání a hromadění zboží, spekulace na trhu cenných papírů, investice do zlata a cizích měn, a půjčování peněz na černém trhu. Mises říká, že „jakkákoliv činnost je vždy spekulací ... V jakémkoli skutečném a živém hospodářství je každý, kdo jedná, vždy podnikatelem i spekulantem.⁷³ Samotnou spekulaci Mises definuje jako „Vyrovnávání se s nejistými podmínkami neznámé budoucnosti. Každé lidské jednání představuje spekulaci v tom, že probíhá v plynutí času⁷⁴“. Mises chápal spekulanta jako podnikatele, „Hnací sílu tržního procesu⁷⁵“, který se dokáže vyrovnat s nejistými podmínkami budoucnosti. V Číně to, ale v této době znamenalo zkorumpované politiky či obchodníky, kteří se snadno dostali k (převážně) státním inflačním penězům a k citlivým informacím ohledně budoucího vývoje trhu a země. Spekulace v Číně znamenala, že pouhé hromadění zboží (např. bavlny), bylo v mnoha případech výnosnější, než její prodej a investice do její další výroby⁷⁶. Obchodníci zboží hromadili, jelikož se domnívali, že jeho cena v budoucnu poroste (v důsledku nízké nabídky a nedostatku zboží na trhu). Obchodníci tak přesouvali zboží do budoucí doby a logickým výsledkem byl nižší výstup v zemědělství a průmyslu.

Tabulka č.9 Hodnota reálných výnosů z různých aktivit Chungking 1937-1943, rok 1938 = 100%

Hodnota reálných výnosů z různých aktivit Chungking 1937-1943					
Year	Agriculture	Manufactures	Retail	Speculation	US securities
1937	—	59	105	29	NA
1938	100	100	100	100	100
1939	61	106	111	297	180
1940	92	85	112	808	512
1941	109	71	119	550	1,373
1942	132	76	120	720	3,951
1943	124	69	124	263	10,260

Zdroj: Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 596

⁷³ Ludwig von Mises – Lidské jednání: Pojednání o Ekonomii, Liberální institut, Praha 2006, z anglického originálu „Ludwig von Mises: Human Action: A Treatise on Economics, 4th revised edition, 1998, The Ludwig von Mises Institute“, str. 232

⁷⁴ Ibid, str. 937

⁷⁵ Ibid, str. 300

⁷⁶ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 596

4.3 Rozdíly oproti ostatním hyperinflacím

Peníze plní tři funkce. (1) Slouží jako prostředek směny. Lze je tedy volně směňovat za zboží a služby. (2) Dále usnadňují ekonomickou kalkulaci, slouží jako jednotka zúčtování. To znamená, že peníze slouží jako univerzální měřítko ceny zboží a služeb a lze jimi vyjádřit dluh. (3) Poslední funkcí peněz je, že peníze slouží jako uchovavatele hodnoty.

Hyperinflace v Číně způsobila, že lidé se vzdali peněz jakožto uchovavatele hodnoty a jako jednotky zúčtování. Během těchto let peníze nemohly fungovat jako uchovavatele hodnoty, jelikož neustále ztrácely na kupní síle. Nicméně ekonomika vyžadovala likvidní prostředky směny a lidé si našli jiné prostředky, které by plnily tuto funkci. Ti bohatší investovali do amerických cenných papírů, měny a také do zlata. Chudší se většinou uchýlovali k hromadění trvanlivého zboží. Dosud jsme se o hromadění bavili pouze ve způsobu možnosti výdělku, prostřednictvím spekulace. Nyní vidíme, že lidé si zbožím nahrazovali funkci, kterou inflační peníze přestaly zastávat.

Další z důsledků hyperinflace byla, že čínský dolar přestal být používán jako jednotka zúčtování. Moderní měny plní jak funkci uchovavatele hodnoty, tak funkci jednotky zúčtování. Historické měny mnohdy tyto funkce postrádaly. V dobách mincí byla jednotkou zúčtování pomyslná mince a uchovavatelem hodnoty skutečná mince. Toto rozdělení funkcí peněz se objevilo i v Číně. Obchodníci většinou používali jako jednotku zúčtování americký dolar. Prodávali a kupovali v domácí měně, ale přepočítávali si ceny podle denních směnných poměrů na americké dolary. Hlavním rozdílem této hyperinflace je, že Chinese Nationalist Currency (CNC) a různé formy japonských a komunistických měn plnily po celou dobu (1937-1949) svou funkci prostředku směny. Nebyl zde zaznamenán žádný podstatnější přesun k barterové směně nebo k jiným neoficiálním prostředkům směny. Tímto se tato hyperinflace výrazně lišila od ostatních zaznamenaných hyperinflací.

Existuje několik důvodů, proč se obyvatelé Číny neodchýlili od svých peněz jako od prostředku směny. (1) Používání vládou vydaných peněz bylo právně vyžadováno a porušení tohoto zákona bylo přísně trestáno (viz. 3.1 Papírové peníze v oběhu). Číňané jsou od přírody lidé uznávající zákony a autority. (2) Mnoho transakcí kontrolovala vláda, vlastníci majoritní podíly ve všech větších bankách v zemi, která vyžadovala platby v domácí měně⁷⁷. Daně (kromě daní vybíraných ve zboží) byly vybírány v taktéž v domácí měně. (3) Neexistence efektivních kontrol cen přispěla k používání měny jako prostředku směny. Za vlády KMT neexistovaly cenové stropy, kromě cenových stropů na bydlení a několika potravin, které byly na přiděl ve velkých městech.

4.4 Kontrola cen

V porovnání se zeměmi v Evropě, které ihned v začátcích válečných let zavedli kontrolu cen, Čína se k tomuto kroku neuchýlila po dva roky války. Rozdělujeme 5 způsobů kontrol cen. (1) Vláda může ustanovit instituci, která nakupuje zboží v zahraničí nebo v okupovaných územích, a dále je prodává na lokálních trzích za menší než tržní ceny. (2) Tato forma kontroly instruuje prodejce, aby ji prodávali za fixní cenu stanovenou vládou. (3) Další cenovou kontrolou je schéma, kdy vláda průběžně vydává cenu, za kterou se bude různé zboží prodávat. Cílem tohoto schématu je dosažení dostatečné nabídky zboží prostřednictvím kvalitní komunikace mezi producenty a prodávajícími. (4) Čtvrtým typem

⁷⁷ Colin D. Campbell and Gordon C. Tullock - Hyperinflation in China, 1937-49, The Journal of Political Economy, Vol. 62, No. 3 (Jun., 1954), str. 236-245

kontroly cen je vydávání licencí, nutných k prodeji různého zboží. (5) Posledním typem kontroly cen je monopolizace nejen distribuce, ale i produkce ze strany vlády⁷⁸.

Problémy kontroly cen ze stran vlády je hlavně nedostatek zboží, pokud je cena zafixována moc nízko, a také přebytek nabídky zboží, pokud je cena zafixována moc vysoko (minimální cena). Vláda vytvoří cenový stropy pro různé zboží (například pro mléko). Pokud je cena stanovena vládou nižší než tržní cena mléka, výrobci utrpí ztráty. Výsledkem bude, že přestanou dodávat mléko na trh a zaměří se na jiný produkt, který nepodléhá kontrole cen (u výrobců mléka by to mohlo být například máslo). Tímto se sníží nabízené množství mléka na trhu⁷⁹ a také jeho kvalita, jelikož výrobci stále působící na trhu s mlékem se budou snažit šetřit na jeho výrobě. Kontrola cen zavedena v Číně s sebou nesla spoustu problémů. Na mnoha místech musely být cenové stropy lokálně průběžně upravovány a velké procento zboží muselo být z tohoto programu úplně vynecháno⁸⁰. Efektivní kontrola cen musí jít ruku v ruce s přidělovým systémem. Čím úspěšnější je cenový strop u zboží, jehož tržní cena roste, tím větší je přebytek poptávaného zboží nad nabízeným zbožím. Nicméně přidělový systém vyžaduje kvalitně zpracované sčítání lidu, které však v Číně neexistovalo. To vše znemožňovalo tomuto programu uspět.

4.5 Měna

První ze snahy vlády KMT, provést měnovou reformu, bylo nahrazení inflační měny fa-pi v srpnu roku 1948 zlatým jüan (gold yuan). Ten nahradil fa-pi v poměru 1 zlatý jüan = 3 milióny fa-pi = US\$0,25. Každý zlatý jüan měl být nominálně krytý 0.22217g zlata⁸¹. Nicméně tato měna nikdy krytá nebyla a proto tato reforma neměla nárok na úspěch a hyperinflace pokračovala. Poslední snahou vlády KMT o reformu měny v roce 1949 byl cíl, dostat zemi na stříbrný standard uvedením stříbrného jüanu. Ten měl nahradit zlatý jüan v poměru 1 stříbrný jüan = 500 miliónů zlatých jüanů a měl být krytý Stříbrnými dolary, které razila Čínská centrální mincovna (Central Mint of China)⁸². Nicméně tato měna měla jen krátký život, jelikož zanedlouho čínské území ovládla Komunistická strana Číny (CPC). Po stáhnutí vojsk KMT se stříbrný jüan stal měnou na Taiwanu až do reformy v roce 1949, kdy byl uveden New Taiwan Dollar v poměru 1 stříbrný jüan = NT\$3⁸³. Tento poměr platil až do roku 2000, kdy byl NT\$ vyhlášen za zákonné platidlo (legal tender). CPC ihned po získání moci v roce 1949 vydala svou sérii bankovek jménem Renminbi „lidová měna“ (jinak také čínský jüan). Tato měna byla krytá vzácnými kovy (zlato, stříbro). Nová vláda totiž zakázala osobní vlastnictví těchto kovů a lidé je museli za novou měnu vyměnit. CPC se úspěšně podařilo provést daňovou reformu a díky sjednocenému fiskálnímu systému a škrtech ve výdajích se podařilo snížit inflaci na „přijatelných“ 20% v roce 1951⁸⁴. Inflaci se podařilo kompletně zastavit až po vydání druhé série čínského jüanu v poměru 1 nový čínský jüan = 10000 starých čínských jüanů⁸⁵.

⁷⁸ Choh-Ming Li - Inflation in Wartime China, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945), pp. 23-33, str. 28-29

⁷⁹ Ludwig von Mises – Money and Inflation, A Synthesis of Several Lectures, Ludwig von Mises Institute, 2010, str. 34

⁸⁰ Choh-Ming Li - Inflation in Wartime China, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945), pp. 23-33, str. 30

⁸¹ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: *The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2*, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 770

⁸² *ibid*, str. 775

⁸³ *ibid*, str. 782

⁸⁴ Albert Feuerwerker – The Emergence of Revolutionary China, 1949–65, in: *The Cambridge History of China, Volume 14, The People's Republic, Part 1*, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 152

⁸⁵ *ibid*, str. 157

Závěr

Touto bakalářskou prací se autor snažil zmapovat vývoj hyperinflace, která postihla Čínu v letech 1937-1949. Snažil se zmapovat důsledky zvolené finanční politiky vlády, vlivy vnějších faktorů a dopady historických událostí, kterým čelilo čínské hospodářství v průběhu celého pozorovaného období až do politického převratu v zemi v roce 1949. Z pohledu na tehdejší události se pak autor snažil nalézt příčiny čínské hyperinflace.

Prvotní příčiny je nutné hledat ještě před zkoumaným obdobím, kdy v Číně fungoval systém svobodného bankovníctví (autor zde mluví o svobodném bankovníctví založeném na plném krytí bankovek, neboť fungování svobodného bankovníctví fungujícího na částečných rezervách by vedlo ke vzniku jisté formy dohledu-věřitele poslední instance-centrální banky⁸⁶), který svou podstatou znemožňuje vznik nových fiduciárních prostředků (inflace) a byl ideálním systémem pro udržení měnové stability⁸⁷. Zmonopolizování nabídky peněz vládou, společně s americkou politikou ve třicátých letech dvacátého století (New Deal a Silver Purchase Act), která donutila Čínu přejít ze stříbrného standardu na fiat money, vytvořily ideální podmínky pro vznik hyperinflace v budoucnu.

Samotné válečné období s sebou přineslo velký nárůst vládních výdajů, který byl kryt výhradně tisknutím nových papírových peněz centrální bankou. To byl hlavní důvod růstu cen v Číně. Další faktory, které napomáhaly růstu inflace, jsou nedostatek zboží. Ten byl vyvolán at' už špatnou sklizní v některých letech (toto se projevovalo v Číně více než v jiných zemích, jelikož byla z 80% zemědělskou zemí), ale hlavně obsazováním strategických měst na východním pobřeží japonskou císařskou armádou. Tato města představovala pro vládu KMT velký zdroj příjmů a hlavně přístup k importu a exportu zboží. Společně s obsazováním čínského území musela vláda vynaložit velké sumy na přesun a výstavbu průmyslu a dopravních sítí ve vnitrozemí země, která nebyla tak vyspělá jako právě východní pobřeží.

Za další příčiny lze označit neefektivní daňový systém společně se slábnoucí důvěrou obyvatel Číny v jejich papírové peníze a ve zkorumpovanou vládu. Za poslední zmíněnou příčinu autor označil výskyt ozbrojených sil Spojených států na čínském území, který byl financován z už tak schodkového čínského státního rozpočtu.

Po kapitulaci Japonska se sice mnohonásobně zvýšily příjmy Číny, hlavně díky znovuzískání ztraceného území. Ještě více se však zvýšily válečné výdaje vlády KMT, která bojovala o nadvládu nad Čínou s CPC. Zvýšení nabídky peněz v době války s Japonskem bylo jen zlomkem toho, k čemu se vláda uchýlila při občanské válce. Snahy o ekonomické reformní programy z let 1947 a 1948 byly už jen „snažením zoufalých mužů nacházejících se v ekonomickém chaosu, do kterého se sami dostali“⁸⁸. Ekonomická neschopnost a zkorumpovanost vlády KMT společně s naprostou ztrátou důvěry ze stran intelektuálů, střední třídy i zemědělců (těm nejvíce vadila daň vybíraná ve zboží) nakonec vedly k vítězství Komunistické strany, politickému převratu a měnové reformě.

⁸⁶ Jesús Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, Second English edition, Ludwig von Mises Institute, 2009, str. 713

⁸⁷ ibid, str. 807

⁸⁸ Albert Feuerwerker – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, str. 744

Vznik papírových peněz dozajista přinesl několik výhod, ale přinesl s sebou i jistá rizika. Riziko nejvyšší, tedy rozpoutání hyperinflační spirály neustálým zvyšováním nabídky peněz, se autor pokusil ukázat na příkladu Číny. Jestli se centrální bankéři poučili z historie a ve vyspělých zemích nemůže už dojít k podobným událostem, se ukáže až v budoucnosti. Časopis Forbes zveřejnil článek, podle kterého žádný ze zavedených měnových standardů nevydržel déle než 42 let. A tento rok je to 40 let co prezident Richard Milhous Nixon kompletně zrušil návaznost amerického dolaru na zlatu⁸⁹. Stejně jako autor, čeká i Milton Friedman, který napsal:

„Svět se v současnosti nachází ve stádiu velkého experimentu, který ukáže, zdali je možné stvořit jinou kotvu, takovou, která spočívá na vládním omezení a ne v nákladech získání nějaké fyzické komodity. Tento experiment trvá v době, kdy je napsána tato kniha, méně než dvacet let a je mladý i z pohledu časového rozměru vnímaného jednotlivcem, natož z historického pohledu. Na konečný verdikt, zda bude systém nekrytých papírových peněz vyvolávat nižší náklady než systém založený na komoditních penězích, si budeme muset ještě počkat.⁹⁰“

⁸⁹ John Tamny - The U.S. Goes Back To The Gold Standard, Political Economy, 09.09.10, [dostupné online na: http://www.forbes.com/2010/09/07/dollar-currency-gold-standard-2020-opinions-columnists-john-tamny_print.html, k 8.1.2012]

⁹⁰ Milton Friedman - Za vším hledej peníze, 1. Vydání, Liberální Institut 1997, str. 48-49

Literatura

Monografie:

- 1) Feuerwerker, Albert – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 12, Republican China 1912–1949, Part 1, ed. by John King Fairbank, Cambridge, 1983, ISBN 978-0521235419
- 2) Feuerwerker, Albert – Economic Trends 1912–49, in: The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912–1949, Part 2, ed. by John King Fairbank, Cambridge, 1983, ISBN 978-0521243384
- 3) Albert Feuerwerker – The Emergence of Revolutionary China, 1949–65, in: The Cambridge History of China, Volume 14, The People's Republic, Part 1, ed. by John King Fairbank, Cambridge 1983, ISBN 978-0521243360
- 4) Friedman, Milton – Studies in the quantity theory of money, Chicago, University of Chicago Press, 1956, ISBN 0226264068
- 5) Friedman, Milton – The optimum quantity of money: and other essays, Chicago, Aldine, 1. Edition, 1969, ISBN 978-1-4128-0477-6
- 6) Friedman, Milton – Za vším hledej peníze, 1. Vydání, Liberální Institut, Grada Publishing, 1997, ISBN 80-7169-480-0
- 7) Friedman, Milton and Schwartz, Anna J. – A Monetary History of the United States, 1867-1960, Princeton: Princeton University Press, 1963, ISBN B000OL2K26
- 8) Holman, Robert a kol. – Dějiny ekonomického myšlení, Praha, 2. Vydání, C.H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-631-X
- 9) Huerta de Soto, Jesús – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, Second English edition, Ludwig von Mises Institute, 2009, ISBN 978-1-933550-39-8
- 10) Menger, Carl – On the Origins of Money, Ludwig von Mises Institute, Creative Commons Attribution, 2009, ISBN 978-1-933550-59-6
- 11) Mises, Ludwig von – Lidské Jednání: Pojednání o Ekonomii, Liberální institut, Praha 2006, ISBN 80-86389-45-6, z anglického originálu „Ludwig von Mises: Human Action: A Treatise on Economics, 4th revised edition, 1998, The Ludwig von Mises Institute
- 12) Mises, Ludwig von – Money and Inflation, A Synthesis of Several Lectures, Ludwig von Mises Institute, 2010, ISBN 978-1-933550-75-6
- 13) Rothbard, Murray – The Mystery of Banking, The Ludwig von Mises Institute, 2008, Second Edition, ISBN 978-1-933550-28-2

Odborné články:

- 1) Araki, Mitsutaro – Economic Trends and Problems in the Early Republican Period, in: Report on the Currency System of China, New York: Garland Publishing Inc., 1980
- 2) Brandt, Loren and Sargent, Thomas – Interpreting new evidence about China and U.S. silver purchase, Journal of Monetary Economics, 1989, vol. 23, issue 1
- 3) Campbell, Colin D. and Tullock, Gordon C. – Hyperinflation in China, 1937-49, The Journal of Political Economy, Vol. 62, No. 3, 1954
- 4) Cagan, Phillip - The Monetary Dynamics of Hyperinflation, In Friedman, Milton - Studies in the Quantity Theory of Money, Chicago, University of Chicago Press, 1956
- 5) Coble, Parks M. Jr. – The Shanghai Capitalists and the Nationalist Government. 1927-1937, Cambridge: Harvard University Press, 1981
- 6) Friedman, Milton – Franklin D. Roosevelt, Silver, and China, Journal of Political Economy, Vol. 100, No. 1, 1992
- 7) Huang, Andre Chung – The Inflation in China, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 62, No. 4 (Aug., 1948)

- 8) Kann, Eduard A. - The History of China's Internal Loan Issues, New York: Garland Publishing Inc, 1980
- 9) Li, Choh-Ming – Inflation in Wartime China, The Review of Economics and Statistics, Vol. 27, No. 1 (Feb., 1945)
- 10) Lin, W. Y. – The New Monetary System of China, Shanghai: Kelly and Walsh Publishers, 1936 [reprinted by the University of Chicago Press]
- 11) Young, Arthur N. – China's Wartime Finance and Inflation: 1937-1945, Cambridge; Harvard University Press, 1965

Internetové zdroje:

- 1) Deloitte Global Services Limited – Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, Deloitte, IAS Plus, 2009 [dostupné online na: <http://www.iasplus.com/standard/ias29.htm>, citace k 8.1.2012]
- 2) Evans-Pritchard, Ambrose – The Death of Paper Money, London Telegraph, 25.7.2010, [dostupné online: http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/7909432/The-Death-of-Paper-Money.html, k 8.1.2012]
- 3) Habegger, Jay – Origins of the Chinese Hyperinflation, The Freeman, Foundation for Economic Education, September 1988, Volume 38, Issue 9 [dostupné online na: <http://www.thefreemanonline.org/columns/origins-of-the-chinese-hyperinflation>, citace k 8.1.2012]
- 4) Chen, Peter C. – Map showing Japanese occupation of China, 1940, World War II Database, [dostupné online: http://ww2db.com/image.php?image_id=6730, k 8.1.2012]
- 5) Maddison, Angus - Historical Statistics of the World Economy: 1-2008 AD [dostupné online na: www.ggdc.net/maddison/Historical_Statistics/horizontal-file_02-2010.xls, citace k 8.1.2012]
- 6) Tammy, John – The U.S. Goes Back To The Gold Standard, Political Economy, 09.09.10, [dostupné online: http://www.forbes.com/2010/09/07/dollar-currency-gold-standard-2020-opinions-columnists-john-tamny_print.html, k 8.1.2012]

Přílohy

Mapa č.1 Japonská okupace, 1940

